

Univerzita Palackého v Olomouci
Pedagogická fakulta
Katedra psychologie a patopsychologie

VÝCHOVNÉ PROBLÉMY
DOSPÍVAJÍCÍCH V DOMOVECH
MLÁDEŽE

TEMPLATE OF THESIS

Bakalářská práce

Autor: **Renáta Karmazínová**

Vedoucí práce: **Mgr. Veronika Kavková, Ph.D.**

Olomouc

2024

Ráda bych poděkovala paní Mgr. Veronika Kavková, Ph.D. za její trpělivost, hodnotné rady a čas který mi věnovala. Dále bych chtěla poděkovat všem respondentům za jejich informace a zkušenosti. A na závěr děkuji své rodině, že mi už mnoho let usilovně drží palce.

Místopřísežně prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma: „Výchovné problémy dospívajících v domovech mládeže“ vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucího bakalářské práce a uvedla jsem všechny použité podklady a literaturu.

V Olomouci dne 2.4.2024

Podpis

Anotace

Jméno a příjmení:	Renáta Karmazínová
Katedra:	Katedra psychologie a patopsychologie
Vedoucí práce:	Mgr. Veronika Kavková, Ph.D.
Rok obhajoby:	2024

Název práce:	Výchovné problémy dospívajících v domovech mládeže
Název v angličtině:	Educational problems of adolescents at youth homes.
Zvolený typ práce:	Teoreticko - praktická
Anotace práce:	<p>Práce nese název Výchovné problémy dospívajících v domovech mládeže. Teoretická část obsahuje kapitoly zaměřené na výchovu a výchovné problémy. Další kapitola popisuje dospívající děti, jejich vývoj a sociální skupiny. V poslední kapitule se zaměřujeme na práci vychovatele, způsoby řešení výchovných problémů a domov mládeže. Praktická část popisuje průběh a výsledky výzkumného šetření. Hlavním cílem práce bylo zjistit, jakými způsoby řeší vychovatelé výchovné problémy dospívajících v domovech mládeže.</p>
Klíčová slova:	Vychovatel, výchovné problémy, dospívající děti, domov mládeže.
Anotace v angličtině:	<p>Thesis is called Educational problems of adolescents at youth homes. The theoretical part contains chapters focused on education and educational problems. The next chapter describes adolescent children, their development and social groups. In the last chapter, we focus on the work of an educator, methods of solving educational problems and</p>

	youth homes. The practical part describes the course and results of the research investigation. The main goal of the work was to find out in what ways I solve the educational problems of teenagers at youth homes.
Klíčová slova v angličtině:	Educator, educational problems, teenage children, youth home.
Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1 – Dotazník pro vychovatele
Rozsah práce:	70 stran
Jazyk práce:	Český jazyk

OBSAH

Číslo	Kapitola	Strana
OBSAH		6
ÚVOD		8
TEORETICKÁ ČÁST		9
1	Výchova	10
	1.1 Pojem výchova	10
	1.1.1 Výchovné cíle.....	11
	1.2 Výchovné problémy	11
	1.2.1 Příčiny problémového chování dospívajících	12
2	Dospívání	14
	2.1 Adolescence.....	14
	2.2 Emocionální vývoj.....	15
	2.3 Vývoj identity	15
	2.4 Sociální skupiny	16
	2.4.1 Vrstevnické skupiny	16
	2.4.2 Rodina	16
	2.4.3 Škola.....	17
3	Vychovatel v domově mládeže	18
	3.1 Role vychovatele	18
	3.1.1 Kvalifikace	18
	3.1.2 Pracovní náplň vychovatele.....	19
	3.2 Klima v domově mládeže	20
	3.3 Komunikace a spolupráce s rodiči.....	21
	3.4 Postupy při řešení výchovných problémů	21
	3.5 Prevence rizikového chování dospívajících	22
4	Další výzkumy	24
VÝZKUMNÁ ČÁST		26
5	Výzkumný problém	27
6	Cíle práce a výzkumné otázky	28
	Výzkumná metoda.....	28
	Sběr dat	29
	6.1 Specifikace výzkumného souboru.....	30

7	Výsledky dotazníkového šetření.....	33
8	Odpovědi na výzkumné otázky	54
9	Diskuze	56
10	Závěr.....	60
	LITERATURA.....	61
	PŘÍLOHY.....	65

ÚVOD

Práce vychovatele v domově mládeže může působit pohodově a nenáročně. Ale je tomu tak i doopravdy? Před několika lety jsem jako studentka pedagogické školy bydlela na domově mládeže a díky tomu, jsem si už v tak mladém věku mohla v rámci praxe vyzkoušet, jak taková práce vypadá, a hlavně co všechno zahrnuje. Jak vysilující bylo zaujmout žáky různými volnočasovými aktivitami. Potom množství dokumentace, která k práci vychovatele také patří. Hlídní a kontrolování pokojů, průkazek a vycházek. I přesto, že jsem do této profese prakticky pouze nahlédla, musím uznat, že to není práce pro každého. Vychovatelé v domově mládeže svým způsobem suplují rodiče ubytovaných žáků, nesou za ně zodpovědnost. Každý rok navazují vztahy s novými a novými žáky a studenty, kteří do domova přicházejí. S tím souvisí i různé potíže, které musí s dětmi řešit. Obecně je známo že ve společnosti přibývají psychické obtíže u dospívajících, vyskytují se i genderové otázky, problematika sociálních sítí a internetu. Pro vychovatele musí být náročné udržet krok, mít přehled o všem co dospívající baví a zajímá. Zároveň si ale myslím, že je to pro budování vztahů nebo řešení výchovných problémů nesmírně důležité. Může se stát, že se dítě raději svěří se svými starostmi právě vychovateli než svým rodičům. Vychovatelé mohou řešit různé záležitosti, které si děti přináší ze své rodiny nebo ze školy. Dále také vztahy žáků, dodržování pravidel a režimu v domově mládeže a mnoho dalších větších či menších problémů. Vychovatelé doprovází budoucí, už skoro dospělé osoby náročným životním obdobím, které zahrnuje experimenty, výkyvy nálad i chování a řeší následky jejich činů. To vše na vychovatele klade vysoké nároky, a to na jeho zkušenosti, vědomosti, profesionalitu, spolupráci a komunikaci.

TEORETICKÁ ČÁST

1 VÝCHOVA

Téma výchovy se bude prolínat teoretickou i praktickou částí práce. V první kapitole teoretické části jsme se zaměřili na pojem výchova, představíme definice různých autorů z odborných publikací. V návaznosti na výchovu objasníme význam výchovných cílů a jejich rozdělení do několika oblastí. A nakonec se zaměříme na interpretaci výchovných problémů a jejich příčiny.

1.1 Pojem výchova

Každý jedinec si pod pojmem výchova představí něco odlišného. Na výchovu můžeme nahlížet z různých pohledů i rolí. Významní autoři odborných textů a publikací se mnohdy ve svých definicích výchovy neshodují, i proto je pro správné pochopení vhodné uvést více formulací. Palouš (1991, s.53) uvádí: *„Výchova je záměrné a soustavné působení lidského jedince (vychovatele) na druhého jedince (chovance), které vede ke vzniku relativně trvalých změn v chování a prožívání toho druhého jedince“*.

Podobně nahlíží na výchovu i Čáp (1996, s.13) který definici výchovy rozšiřuje: *„Výchova se tradičně chápe jako záměrné a k určitému cíli směřující působení dospělých na děti s použitím určitých výchovných prostředků a metod.“*

Ještě podrobněji se k výchově vyjadřuje Pelikán, který se ve své formulaci zaměřuje také na podmínky výchovy a individualitu jedince. Podle něj: *„Je výchova cílevědomým a záměrným vytvářením a ovlivňováním podmínek umožňujících optimální rozvoj každého jedince v souladu s individuálními dispozicemi a stimulačnými jeho vlastní snahu stát se autentickou, vnitřně integrovanou a socializovanou osobností“* (Pelikán, 1995, s.36).

Můžeme tedy říct, že výchova směřuje k nějakému cíli, a to na základě záměrného působení na jedince. Výchova významně ovlivňuje formování a rozvíjení všech složek osobnosti jedince a hraje významnou roli v životě každého z nás.

1.1.1 Výchovné cíle

Aby byla výchova efektivní, je důležité vědět, kam směřujeme. Vychovatel by měl výchovně vzdělávací činnosti tvořit podle toho, k jakým výsledkům, cílům chce ve výchově dojít. Cíl výchovy nám určuje využití metod, strategií, prostředků a pomůcek. Jednotlivé cíle můžeme řadit do několika kategorií. Kosíková (2011) uvádí rozdělení cílů na:

Poznávací (kognitivní), formativní nebo také afektivní a instrumentální (psychomotorický). Kognitivní cíl, který je zaměřen na vědomosti, poznání, myšlení, řešení problémů. Jednotlivé kategorie kognitivních cílů jsou podrobněji popisuje Bloomova taxonomie. Afektivní cíle se orientují na hodnotovou orientaci jedince, na návyky, osobnost a postoje které zaujímá. Tyto cíle mají podpořit tvořivost, sebehodnotu, zapojení se, sebevyjádření. Uspořádáním těchto cílů se zabýval Krathwohl. Cíle psychomotorické jsou takové dovednosti, které vedou ke zvládnutí různých problémů. Taxonomii psychomotorických cílů provedl Simpson (Kosíková, 2011).

1.2 Výchovné problémy

V každé společnosti jsou přijímány určité hodnoty a normy. Očekává se, že se těmito pravidly budou jednotliví členové společnosti řídit. Chování dítěte nebo dospívajícího které se od dané normy odlišuje, můžeme považovat za problémové. Grác takové chování charakterizuje jako: „*Také prejavy jednotlivca, ktorými sa odchyľuje od prijatých zvykov a noriem spoločnosti, v ktorej žije, čím viac alebo menej utvára ťažkosti sebe alebo druhým*“ (Grác, 1991, s.168).

Problémové či rizikové chování jedince se negativně odráží ve všech aspektech jeho života. Odráží se tak ve vztazích, zdraví anebo ve vzdělávacích výsledcích. Definice podle Miovského zní: „*Pod pojmem rizikové chování rozumíme chování, v jehož důsledku dochází k prokazatelnému nárůstu zdravotních, sociálních, výchovných a dalších rizik pro jedince nebo společnost.*“ (Miovský a kol., 2006, s. 10).

Mezi rizikové chování adolescentů Sobotková (2014) řadí:

- 1.Nevhodné stravovací návyky** – poruchy příjmu potravy (anorexie, bulimie)
- 2.Návykové látky, počítačové hry a gambling** – užívání drog, kouření cigaret, konzumace alkoholu, hraní hazardních či násilných her.

3. Sebeпоškozující chování – různě závažné formy sebeпоškozování jako například okusování nehtů, popálení či pořezání kůže.

4. Kriminalita, predelikventní a delikventní chování – trestní činnost (vandalismus, násilí, užívání alkoholu či návykových látek, nabízení sexuálních služeb).

5. Sexuální chování – sexuální zneužívání.

6. Extremismus – ideologie, aktivita (extrémní fotbalový fanoušci, radikální lidé).

7. Zátěžové situace (coping) – náročné situace v rodině, ve škole, užívání návykových látek

8. Postoje k rizikům – postoje dospívajících vůči sobě, ostatním a rizikům.

9. Zdravotní hledisko rizikového chování – zdravotní rizika v souvislosti s psychickým a fyzickým zdravím dospívajících (Sobotková, 2014).

1.2.1 Příčiny problémového chování dospívajících

K odhalení příčiny je třeba identifikovat faktory, které mají vliv na problémové chování adolescentů. Znalost vlivů, které chování ovlivňují je pro vychovatele klíčová především při řešení různých výchovných situací ale i v běžné denní praxi. Jednotlivé vlivy formuluje Pugnerová, Kvintová (2016) jako faktory:

Biologické – odkazují na úroveň centrální mozkové soustavy, různá poškození mohou vznikat již v prenatálním období ale i při porodu nebo i po něm (úrazy, infekce).

Genetické – vliv dědičnosti se podílí na chování jedince a stejně tak i temperament.

Psychosociální – významný podíl má rodina ve které dospívající vyrůstá, hodnotová orientace rodiny, prostředí, ve kterém žije, výchovný styl rodičů. Důležité je také to, jestli je rodina funkční, zda některý z rodičů nemá poruchu chování nebo jiný závažný problém. Roli hrají také sociální podmínky a vztahy v rodině. Adolescenti jsou často ovlivněni partou kamarádů či vrstevníků se kterými se setkávají, i to mají podíl na chování jedince (Pugnerová, Kvintová, 2016).

Kromě činitelů jako je genetika, rodina a temperament, má na dospívajícího vliv také styl učení a charakteristika školy, kterou navštěvuje. To všechno může mít podíl na rozvoji problémového chování. Pro pedagogy je důležité, aby pochopily tyto faktory a na základě toho byli schopni jedinci úspěšně pomoci (Bowen a kol., 2011).

Bendl a kol. (2015) ve své publikaci upozorňuje na zvyšující se množství dětí s výchovnými problémy. Důvodem jsou odlišné životní podmínky současné generace dětí. Získávání informací je mnohem snazší, než tomu bylo dříve, pro zábavu nemusí vytvářet velké úsilí. Objevují se různé výchovné strategie a motivovat děti k aktivitě je mnohem složitější, než tomu bylo dříve. Práce vychovatele je tedy mnohem náročnější a vyžaduje výborné teoretické poznatky, dovednosti a techniky. Je klíčové hledat příčiny těchto problémů, řešit je a předcházet jim.

2 DOSPÍVÁNÍ

Vzhledem k tomu, že se práce zabývá výchovnými problémy dospívajících, je důležité objasnit pojem dospívání. Jde o významné vývojové období člověka, ve kterém dochází k množství procesů a změn. Tyto změny mohou dospívající osobu ovlivnit pozitivně i negativně na několik následujících let nebo i celý život. Můžeme tedy říct, že dospívání je důležitým milníkem v životě každého jedince. Podle Vágnerové, Lisé (2022) je dospívání obdobím mezi 10 až 20 rokem života člověka. Z dětství se plynule přechází do dospělosti což zahrnuje celkovou proměnu osobnosti, změny v tělesné, psychické i sociální oblasti. Proces dospívání je ovlivněn společenskými a kulturními podmínkami.

2.1 Adolescence

Toto důležité životní období je diskutováno různými odborníky a interpretováno prostřednictvím vývojových teorií. Důvodem může být velké množství změn, které se v dospívání dějí. Jde o fyzické, sociální i psychické proměny.

Smith (2016) adolescenci popisuje jako období, kdy se jedinec zařazuje mezi stejně staré vrstevníky a také se připravuje na to, že jednou bude mít své děti. Vývoj ženského a mužského pohlaví se v pubertě liší, u dospívajících děvčat je to až o dva roky dřív než u chlapců. Wilson, Wilson (2014) popisují fyzické změny jako proměnu dítěte, které je sexuálně nezralé v člověka, který je schopný reprodukce. V dospívání přichází množství fyzických i psychických změn které se dějí rychle i přesto že celé toto období probíhá celou jednu dekádu. Proto je třeba rozlišovat adolescenci rannou a pozdní.

Vágnerová, Lisá (2022) dospívání interpretuje rannou a pozdní adolescenci jako:

Pubescence (raná adolescence) – přibližně období mezi 11-15 rokem života. Patrné jsou fyzické změny a dozrávání v souvislosti s rozmnožováním. U dospívajícího dochází ke změně myšlení, prožívání emocí. Jedinec přestává být tolik závislý na rodičích, orientuje se na svoje vrstevníky. Ve snaze se odlišit, dochází ke změnám zevnějšku, koníčků i celkovému životnímu stylu. Závěr tohoto období bývá spojený s ukončením povinné školní docházky.

Adolescence (pozdní) – životní fáze mezi 15-20 rokem života. V tomto období dochází k celkové proměně osobnosti a postavení ve společnosti. Dospívající často zahajují

nástup do zaměstnání nebo pokračují ve studiu, od toho se odvíjí jejich finanční samostatnost. Adolescenti přijímají zvyklosti, hodnoty a kulturu svých vrstevníků, kromě přátelství se rozvíjí i vztahy s nimi. Komunikace a vztahy v rodině se v tomto období uklidňují. Cílem této fáze je především hledáním sebe samého, vytváření vlastní identity. Prostřednictvím experimentování, hledání a zkoušení dochází k sebepoznání, seberealizaci, vymezením se.

2.2 Emocionální vývoj

V období dospívání dochází k různým emočním výkyvům. Langmeier, Krejčířová (2006) popisují časté proměny nálad, negativní naladění, impulzivní a nestále chování jako typické pro dospívající jedince. Proměnlivé nálady se často odráží ve školní úspěšnosti což může negativně ovlivnit prospěch. Slaměník (2011) doplňuje, výrazné a střídající se emoce které mohou vést až k apatii nebo naopak k depresím. Dospívající prožívají emoce velmi intenzivně i ve spojitosti s proměnou vlastního těla, které se v tomto období rychle mění. V rámci navazování nových vztahů se proměňuje citová vazba k rodině, dospívající se tak osamostatňuje. Zájem o opačné pohlaví vyvolává erotické emoce. Zprvu jde o nesmělý zájem, který se postupně mění na první vztahy. V druhé polovině dospívání se emoce pomalu uklidňují. Dospívající dokáže lépe vyjádřit své emoce, prožívá silné city v oblasti lásky, zažívá naplnění i zklamání.

2.3 Vývoj identity

Podle Macka (2003) se identita člověka vytváří po celý jeho život. Postupné formování identity nás provází v každém vývojovém období. Pro období adolescence je budování vlastní identity klíčové. Stejně tak i Vágnerová, Lisá (2022) popisují význam vytváření identity v dospívání. Pro její utváření jsou typické pochybnosti a nejistota. Dospívající si nejsou jistí svým postavením ve společnosti a ani sami sebou. Důležité je pozitivní smýšlení o svých kompetencích, které vede k různým pokusům a omylům. Dalším stádiem je sebepoznání skrze vrstevníky. S tím souvisí různé experimentování s chováním, zkoumání jejich hranic. Dospívající hledají různé možnosti, často zachází do extrémů. Tyto projevy jsou snahou o vlastní definování. Na konci období adolescence se tyto výkyvy stabilizují. Adolescenti si jsou víceméně jistí, jací jsou a kam směřují. I přesto se jejich identity může ještě proměnit.

2.4 Sociální skupiny

V průběhu dospívání vzniká období tzv. „druhého vzdoru“ kdy dochází k problematickým vztahům s rodiči, vychovateli a učiteli. Jsou to právě vrstevníci, kteří bývají adolescentům v tomto období velkou oporou (Jedlička a kol., 2015).

2.4.1 Vrstevnické skupiny

Vztahy s vrstevníky jsou pro období dospívání typické. Jejich trávení volného času s vrstevníky přináší pocit sounáležitosti, uznání, sociální identity. Společně mohou sdílet své zájmy, pocity a postoje. Kontakt s vrstevníky nabízí zábavu, rozvíjí vlastní sebepojetí (Jochmannová, Kimplová, 2021).

Podle Jedličky a kol. (2015) se vrstevníci dokážou navzájem pochválit, vnímají se jako plnohodnotné osoby. Starší generace jim toto uznání často neposkytují, očekávají od nich, že budou poslouchat, chovat se ukázněně a plnit zadané úkoly. Společně strávený čas s vrstevníky je pro dospívajícího atraktivnější než odpovědnost a píle kterou po nich vyžadují starší dospělí.

Kraus (2014) uvádí, že skupina vrstevníků ovlivňuje dospívajícího pozitivním i negativním způsobem. Ve skupině dochází k výměně názorů, které pramení z rodiny dospívajícího a vliv má i škola. Při těchto konfrontacích dochází ke změně názorů ve skupině.

2.4.2 Rodina

Rodina je pro dospívajícího místem, kde se cítí bezpečně a má v ní jistotu. Pro vývoj je důležitý proces emancipace, který probíhá snáze, pokud jsou vztahy v rodině pevné a co nejméně konfliktní. Pro celý proces odpoutávání se od rodiny je důležité pochopení rodiny. Někteří rodiče jej snášejí hůř a jiní dítě tlačí do nezávislosti dříve, než je to připraveno. Průběh emancipace může být různý, některé děti své rodiče kritizují, chovají se odmítavě (Langmeier, Krejčířová, 2006).

Podle Vágnerové, Lisé, (2022) se vztahy mezi rodiči a dospívajícími uklidňují v období pozdní adolescence. Dospívající se zabývají myšlenkami nad stylem svého budoucího života, hodnoty a styl rodičů a jejich vrstevníků jim připadá prázdný a k ničemu. Tato kritika je jedním ze způsobů, jak nalézt ten správný směr pro jejich život.

Dospívající se snaží uspět v různých společenských činnostech. Zkouší různé brigády, cestují, seznamují se s lidmi, experimentují. Zažívají tak úspěchy i pády které vedou k pochopení životní reality a osvojení si hranic a hodnot (Jedlička, 2017).

2.4.3 Škola

Dalším významný mezníkem v životě dospívajícího jedince je škola. Již na druhém stupni základní školy se u dospívajících mění celkový postoj ke škole. Proměňuje se také motivace k učení, vztah k učitelům. Dospívající více uvažují nad obsahem učiva a uvědomují si jaký má význam pro jejich budoucnost (Vágnerová, Lisá, 2022).

Pro některé adolescenty může být škola motivující a pro méně úspěšné i odrazující. Záškoláctví, zhoršení prospěchu ale i ukončení školní docházky a další problémy jsou při přechodu ze základní školy na střední školu běžné (Ogden, Hagen 2013).

Gillernová, Krejčová (2012) popisují význam přechodu ze základní školy na střední školu. Na dospívající jsou kladeny vyšší nároky v oblasti vzdělávání. V tomto prostředí se tvoří nové sociální vztahy což přináší další požadavky. Dospívající se setkávají s dalšími autoritami jako jsou učitelé a vychovatelé. Někteří do školy dojíždí z dálky a ostatní jsou ubytování v domovech mládeže kde tráví většinu týdne. Ubytování žáci a studenti jsou si zvykají na nová pravidla, jsou vedeny k samostatnosti a dodržování režimu.

3 VYCHOVATEL V DOMOVĚ MLÁDEŽE

Vychovatelé, kteří pracují v domovech mládeže mají jinou roli než učitelé. Jejich práce je rozdílná ale společně se navzájem doplňují a významně se podílí na výchově a vzdělávání dospívajících.

3.1 Role vychovatele

Roli vychovatele je třeba vnímat jako jakoukoliv jinou sociální roli. Jednání v roli vychovatele má jiný charakter, když komunikuje s kolegy, dospívajícími a jejich rodiči nebo s vedením v zaměstnání. Role vychovatele je tedy obsáhlá a zahrnuje kromě osobnosti jedince i různá vnější očekávání, jako je například kvalifikace (Žufníček in Pacnerová & Zelenda Kupcová, 2012).

3.1.1 Kvalifikace

Vychovatelé se řadí mezi pedagogické pracovníky, protože vykonávají přímou pedagogickou činnost. Jak stanovuje zákon 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících, ten, kdo vykonává přímou pedagogickou činnost a je zaměstnancem školy či jiné instituce která provádí činnosti školy. Mezi další předpoklady patří právní a zdravotní způsobilost, bezúhonnost, odpovídající kvalifikace, znalost českého jazyka. Pedagogičtí pracovníci jsou dále kategorizováni do skupin, které konkretizují požadavky na pedagoga. Vychovatelé spolu s pedagogy volného času pracují na základních a středních školách. Pro kvalifikaci zákon požaduje vzdělání, které lze získat na střední nebo vyšší odborné škole. Další možností je vysokoškolské vzdělání a existují i jiné možnosti, jak získat kvalifikaci (Bendl a kol. 2015).

Jak uvádí Gulová (1999) vzdělávání vychovatelů není jednoduché, a především je dlouhodobé. Výsledky studia se často objevují až po několika letech praxe. Od vychovatele se očekává množství schopností a dovedností. Patří mezi ně komunikační a organizační dovednosti, tolerance, empatie a asertivní chování. Bendl a kol. (2015) popisuje, jak je pro vychovatele důležité, aby byli vybaveni teoretickými znalostmi ale i dovednostmi a různými technikami. To vše je důležité při řešení a zvládnutí různých výchovných problémů u

dospívajících. Mezi další klíčové požadavky patří důslednost, tvořivost, seberozvoj a neustálé rozvíjení a vzdělávání se.

Škoviera popisuje nároky na vychovatele výstižně: „*Požadavky na osobnostní kvality vychovatele ... jsou natolik vysoké, že vytvářejí až nereálný model ideálního člověka se samými pozitivními vlastnostmi*“ (Škoviera, 2007, s. 103).

3.1.2 Pracovní náplň vychovatele

Vychovatelé v domovech mládeže mají na starost skupinu studentů, jejich počet ve skupině upravuje vyhláška. Využívají skupinové formy práce vzhledem k velikosti a různorodosti výchovné skupiny. Dochází i na individuální formy práce a činnosti s menší skupinou. Pedagogové se věnují i zájmovým činnostem, vedou různé volnočasové útvary, které jsou orientovány podle vlastního zájmu nebo zaměření. Tyto aktivity potom nabízí ubytovaným studentům a snaží se je motivovat k jejich užívání. Cílem je smysluplné využívání volného času, který významně ovlivňuje život dospívajících. Vychovatelé nesmí ubytované studenty do volnočasových aktivit nutit, nicméně pozitivní ovlivňování volného času dospívajících je jejich výchovným úkolem. Mezi pracovní náplň vychovatelů patří i monitorování školních výsledků a docházky, dodržování režimu domova mládeže, sleduje a zapisuje příchody a odchody studentů. K těmto účelům slouží stanovená dokumentace, kterou si vychovatelé vedou. Vychovatelé se snaží studenty vést k udržování pořádku, který kontrolují a následně i vyhodnocují. Podporují a upevňují vhodné návyky a případně vytvářejí chybějící návyky v oblasti hygieny, stravy, sebeobsluhy, péči o své osobní věci. Práce vychovatele zahrnuje i spolupráci s vyučujícími a s rodiči studentů. V případě potřeby se snaží pomoci méně úspěšným studentům v rámci svých časových i jiných možností. Doučování ale nepatří mezi pracovní náplň vychovatele (Pávková, 2014).

Bendl a kol. (2015) charakterizuje činnosti vychovatele jako:

- **Vzdělávací a činnosti přímé výchovy** – podpora rozvoje dospívajících skrze různorodé činnosti, výchova zaměřená na toleranci, hodnotu a spolupráci.
- **Administrativní** – vedení záznamů pedagogických aktivit, docházky a výsledků dospívajících.
- **Koordinační** – uvádět aktivity ve výchovných skupinách, provádět prevenci proti drogám v zařízení ve kterém pracuje.

- **Organizační** – kontrolovat a organizovat fungování režimu v zařízení, plánování a realizování aktivit pro děti a mládež, zařizovat výlety, zájezdy a další kulturní akce.
- **Metodické** – vytváření výchovně vzdělávacích programů a materiálů, sestavování programů zaměřených na prevenci, evaluační nástroje, návrhy opatření k výchově a vzdělávání v zařízení, tvorba programu inkluze a integrace pro děti a mládež se speciálními vzdělávacími potřebami v příslušném zařízení.
- **Diagnostické** – zhodnocení individuálních potřeb a zvláštností u dospívajících.

3.2 Klima v domově mládeže

Domov mládeže patří mezi „výchovná zařízení“ a to podle školského zákona Vyhláška č. 108/2005 Sb., o školských výchovných a ubytovacích zařízeních a školských účelových zařízeních. Domov mládeže poskytuje ubytování stravování a využívání volného času žákům a studentům středních a vyšších odborných škol.

Bendl a kol. (2015) popisuje domov mládeže jako místo, které žákům a studentům nabízí ubytování, stravování a výchovně-vzdělávací aktivity v návaznosti na školu. Domov mládeže dospívajícím poskytuje podmínky pro přípravu na vyučování, vede je k aktivnímu a smysluplnému využívání volného času. Prostory domova mládeže jsou adolescentům přizpůsobeny tak, aby měli dostatek místa na své osobní věci a na přípravu do školy. Pokoje jsou rozvrženy různě avšak maximální počet lůžek v pokoji je šest. Domov mládeže studentům částečně nahrazuje jejich domov, proto je důležité, aby se v něm cítili dobře, měli trochu soukromí a dobré zázemí. Prostory domovů jsou vybaveny sociálním zařízením, kuchyňskými koutky, možnostmi pro využívání různých spotřebičů. Ubytování dodržují podmínky a režim domova který je stanovený ve vnitřním řádu domova mládeže. Za ubytování studentů je stanovená cena, která se odvíjí od úrovně a kvality nabízených služeb. Úplata je stanovena vyhláškou a podle podmínek ji určuje ředitel. Umístění ubytovaných a jejich případné vyloučení je také stanoveno vyhláškou.

Domovy mládeže mají naplňovat určité cíle které vychází z potřeb naší společnosti a jedinců. Mezi tyto funkce můžeme zařadit: výchovně-vzdělávací, poradenskou, socializační, preventivní, pečovatelskou, terapeutickou, zábavní funkci (Šafránková, 2019). Kraus (2014) vyzdvihuje význam výchovné a rekreační funkce která by měla být v domovech mládeže dominantní. Mimo jiné uvádí i profesní a selektivní funkci.

3.3 Komunikace a spolupráce s rodiči

Při řešení jakýchkoliv výchovných problémů u dospívajících je spolupráce s rodiči zásadní. Vychovatelé v domovech mládeže spolupracují nejenom s učiteli ale i s rodiči žáků a studentů. S rodiči dětí se vychovatelé setkávají v průběhu roku na rodičovských schůzkách nebo různých akcích školy či domova mládeže. Pokud je třeba řešit s dospívajícím nějaký zásadní výchovný problém, je na místě kontaktovat jeho rodiče. Komunikaci s rodinou dospívajícího vnímáme jako nezbytný základ práce vychovatele.

„Rodiny jsou primárními vychovateli svých dětí, mají na výchovu a vývoj svých dětí největší vliv; rodiče nesou odpovědnost za vzdělávání svých dětí, a proto mají právo spolurozhodovat o jeho naplňování; rodiče a učitelé jsou rovnocennými partnery.“ (Váňová Krejčová, Poche Kargerová, 2003, str.149).

Rodinu je třeba sledovat jako celek, nesoustředit se pouze na jedince. Každá rodina má svoji historii a množství rolí. Znalost těchto informací o rodině dospívajícího je pro vychovatele velmi důležitá. Na jejich základě dokáže lépe rozklíčovat chování dítěte a pochopit jej. Rodiče mnohdy očekávají, že se problémy jejich dětí vyřeší bez jejich přičinění. Ke spolupráci je mnohdy přivedou situace, kdy je přizván odborník. Rodiče nechtějí spolupracovat z různých důvodů, mohou to být časové či finanční problémy a také popud ke změně na jejich straně. Pro efektivní řešení problémů dítěte je ale spolupráce rodiny nezbytná. V rámci komunikace vychovatele s rodiči je třeba zaujmout partnerský přístup. Dále je velmi důležité, aby byl vychovatel vůči rodině dospívajícího nestranný (Žufníček in Pacnerová & Zelenda Kupcová, 2012).

3.4 Postupy při řešení výchovných problémů

V praktické části bakalářské práce podrobně specifikujeme výchovné problémy, se kterými se vychovatelé ve své praxi setkávají a způsoby jejich řešení. Myslíme si, že řešení těchto problémů nelze úplně zobecnit. Existují ale různá doporučení, kterými se mohou vychovatelé inspirovat a využít je s ohledem na konkrétní výchovnou situaci.

Houšťavová (2021) pro řešení problémového chování radí využívat strukturovaný postup. Ten zahrnuje několik stupňů:

1.Pohovor pedagoga s žákem – řešení nežádoucího chování komunikuje pedagog společně s žákem. K tomu, aby došlo k žádané změně v chování žáka, je důležitá motivace

a kompetence dítěte. Dochází ke vzájemné spolupráci na základě domluvy. Pokud se tento způsob řešení jeví jako neefektivní, je dobré přistoupit na jednání i se zákonnými zástupci dítěte.

2. Rozhovor pedagoga s žákem a jeho zákonným zástupcem – pedagog, žák a zákonný zástupce společně řeší nežádoucí chování v rámci spolupráce a domluvy. Přístupuje se k většímu tlaku a ke kontrole, samostatnost a nezávislost žáka je omezena. Pokud ani tento způsob domluvy nepomáhá, přístupuje se ke zpracování Individuálního výchovného programu (IVÝP).

3. Individuální výchovný program – obsahuje konkrétní opatření, která budou naplněna v případě, že nedojde k nápravě chování. Tyto pravidla jsou závazná pro školu, žáka i jeho zákonné zástupce. Je to závazek spojený se vzájemnou spoluprací všech zúčastněných. V případě, kdy ani jeden z těchto kroků není funkční nebo přesahuje kompetence školy, je na místě využít jiné instituce nebo odborníky.

4. Další instituce, odborníci – například lze oslovit Pedagogicko-psychologickou poradnu, Středisko výchovné péče, lékaře a jiné (Houšťavová, 2021).

3.5 Prevence rizikového chování dospívajících

I v domovech mládeže se vychovatelé zaměřují na prevenci nežádoucího chování u dospívajících. Jak jsme již popisovali v předchozích kapitolách, pracovní náplň vychovatele obsahuje vedení různorodých aktivit, které vychází ze zájmů adolescentů. Tyto činnosti přispívají ke smysluplnému využívání volného času a do značné míry tak předchází problémovému chování. Dospívají tak tráví volný čas tím, co je baví a zajímá, rozvíjí se, komunikují, upevňují si svoje hodnoty, zdokonalují své dovednosti. Mimo jiné existuje i množství preventivních programů které mohou vychovatelé využívat.

Dle Miovského lze prevenci chápat jako: „*Jakékoli typy výchovných, vzdělávacích, zdravotních, sociálních či jiných intervencí směřujících k předcházení výskytu rizikového chování, zamezujících jeho další progresi, zmírňujících již existující formy a projevy rizikového chování nebo pomáhajících řešit jeho důsledky*“ (Miovský a kol., 2015, str. 29).

Podobně uvažuje i Bendl a kol. (2015). Podle něho může jako prevence sloužit jakákoliv činnost či opatření, která vedou k předcházení rizikového chování, snižování projevů a důsledků. Prevenci můžeme rozdělit na primární, sekundární a terciální. Prevence primární se ještě dále dělí na specifickou a nespecifickou. Specifická primární prevence se

uplatňuje v konkrétních situacích. Jde o činnosti a programy které se zaměřují na dané rizikové chování. Preventivní programy mohou být zaměřeny například na šikanu, rasismus, drogy apod. Nespecifická primární prevence působí na jakékoliv problémové chování prostřednictvím různorodých volnočasových aktivit. Rozmanité činnosti odvádí pozornost od rizikového chování. Tato prevence cílí na zdravý životní styl, rozvoj sociálního chování, zachování ucelené osobnosti u dětí a mládeže.

Sekundární prevence je podle Jedličky a kol. (2015) zaměřená na oslabené a ohrožené jedince. Běžně se jedná se o děti a mládež se speciálními vzdělávacími potřebami a o dospívající u kterých se vyskytuje rizikové chování. Důležitým krokem je depistáž a intervence. Vyhledávání a charakteristika rizik a následná psychologická pomoc. Terciální prevence se zabývá zmírněním škod nevhodného životního stylu. Přijímají se opatření, která mají zmírnit následky a zabránit recidivě. Běžně dochází k reedukaci a psychoterapiím. Pro účinnou pomoc a podporu dospívajícím je důležitá spolupráce pedagogů, zdravotníků, sociálních pracovníků a rodiny.

V rámci prevence rizikového chování žáků a studentů v domovech mládeže je důležité zmínit Minimálně preventivní program (dále jen MPP). Podle Miovského (2012) jde o souhrnný program který je součástí školního vzdělávacího programu daného zařízení. V něm jsou podrobně popsány a naplánované krátkodobé a dlouhodobé cíle tak, aby bylo možné je uskutečnit. Je uzpůsoben, aby vyhovoval finančním a personálním možnostem a reagoval na zaměření daného zařízení. MPP je zaměřený na zdravý životní styl. To zahrnuje podporu komunikace, rozvoj osobnosti, stravu, pohybové činnosti. Obsahem jsou také části cílené na rizikové chování.

V zahraniční literatura věnuje prevenci rizikového chování poměrně dost prostoru. Publikace představují pedagogům množství strategií, které se často opakují a různě doplňují. Podle autorů Capuzzi, Golden (2013) nemůžeme počítat s tím, že škola vyřeší všechny problémy, které děti mají. Využívání preventivních programů je ale logický krok vzhledem k tomu že většina dětí navštěvuje školu. Důležitá je i pestrá nabídka různých mimoškolních aktivit.

4 DALŠÍ VÝZKUMY

V této kapitole se zaměříme na výzkumy, které se zabývají podobným tématem jako tato práce. Při analýze jsme došli k závěru, že je toto téma relativně málo probádané. Často jsme narazili na témata zabývající se dospívajícími v domovech mládeže. Množství výzkumů je věnované i vychovatelům v domovech mládeže, a to především jejich profesní dráze nebo jejich volnému času. I přesto bychom rádi popsali dva výzkumy, které se přibližují tomu mému.

Jedním z nich je práce od Bc. Zuzany Šafářové z Univerzity v Hradci Králové. Diplomová práce je z roku 2022 a nese název „Využití metod sociálně výchovného působení v oblastech volného času.“ Autorka vedla kvalitativní výzkum prostřednictvím rozhovoru s vychovateli v domově mládeže. V souvislosti s mým výzkumem je zajímavá doplňující otázka, která zní: „Jakým způsobem řešíte vzniklé problémy na domově mládeže?“ Šafářová (2022) popisuje výsledek následovně: *„Všichni respondenti výzkumu řeší drobnější vzniklé problémy metodou rozhovoru, metodou odměn a trestů, metodou využívání životních situací, metodou vysvětlování, metodou režimovou. A samozřejmě také pohovory se zákonnými zástupci.“* Dále také shrnuje: *„Vzniklé problémy v domově mládeže řeší vychovatelé odborně, dle závažnosti přestupku. Spolupráce s Policií ČR, pedagogicko-psychologickou poradnou, nemocnicí, metodikem prevence, výchovným poradcem, vedoucím vychovatelem, zákonnými zástupci, s psycholožkou“* (Šafářová, 2022, s.70-73).

Další je práce Olgy Blažkové z Univerzity Karlovy v Praze. Diplomová práce je z roku 2017 a nese název „Vybrané výchovné problémy žáků ubytovaných v konkrétním domově mládeže“. Autorka kvalitativního šetření analyzovala deníky, osobní složky ubytovaných žáků doplněné o kazuistiky vybraného domova mládeže. Výzkumnou otázku „Jaké typy rizikového chování se v domově mládeže vyskytují nejčastěji? Popisuje následovně: *„Je patrné, že u ubytovaných se nejčastěji řeší návrat z vycházek v podnapilém stavu, případně konzumace alkoholu v prostorách domova mládeže. Na druhém místě skončily „jiné“ přestupky, např. poškozování majetku domova či porušení základních organizačních pravidel domova. Přechovávání omamné látky se řeší rovnou podmíněným vyloučením, v jednom případě došlo k opětovnému držení ve zkušební lhůtě, tudíž došlo k*

samotnému vyloučení. Několik žáků se provinilo kouřením na pokojích (a balkonech) a agresivním chováním“ (Blažková, 2017, s.55-56).

Výzkumy, které jsme právě popsali, jsou kvalitativní práce, i přesto si myslíme, že mohou být pro účely mého výzkumu obohacující. Poskytují zajímavý vhled do problematiky výchovných problémů v domovech mládeže. Nastihují rizikové chování dospívajících, se kterými se vychovatelé v praxi setkávají a jejich následné řešení. Pevně věříme, že se nám povede získat spoustu zajímavých informací od respondentů, abychom i my mohli rozšířit informace k tomuto tématu.

Zaměřili jsme se taktéž na zahraniční výzkumy, abychom na danou problematiku mohli pohlížet i z jiné perspektivy. Při bádání jsme narazili na podstatný problém, který spočívá ve výrazném rozdílu systému školství. V České republice fungují domovy mládeže a střední školy na jiném principu než v zahraničí. I proto není takové srovnání úplně adekvátní. I přesto chceme alespoň nastinit některé zajímavé studie, které poukazují na problémové chování dospívajících navštěvující střední školu.

Studie si kladla za cíl zjistit, jaké typy problémového chování na střední škole převažují. Dále zmapovat názor pedagogů na řízení třídy. A na závěr popsat strategie vedoucí k řešení problémového chování. Zaměřili jsme se na výzkumnou otázku, která měla zjistit, jaké problémové chování na střední škole převažuje. K zjištění sloužil dotazník a rozhovor a pozorování. Z výsledků vyšlo, že nejčastěji pozorovaným problémem v chování je záškoláctví (17 %). Mezi další problémy se řadí křik, hádky (7 %) a mluvení mezi studenty a také vulgární komunikace (14 %) (Tiwary, Panwar, 2014).

Záškoláctví bylo studií vyhodnoceno jako nejčastější výchovný problém na střední škole. I zde se dá najít jakási paralela s výzkumem v domovech mládeže. Chození za školu se běžně týká i žáků a studentů, kteří jsou ubytováni v domovech mládeže. Tudíž i vychovatelé se s touto problematikou setkávají a hledají různá řešení, třeba i ve spolupráci s dalšími pedagogy. Našli jsme i množství výzkumů, které se zaměřují na problematické chování v domovech mládeže, ale vždy jsou zaměřené na chování jednotlivých kultur, což je pro účely našeho výzkumu nerelevantní.

VÝZKUMNÁ ČÁST

5 VÝZKUMNÝ PROBLÉM

V návaznosti na teoretickou část se v praktické části bakalářské práce zaměříme na objasnění tématu prostřednictvím výzkumu. Problematika výchovných problémů v prostředí domova mládeže je velmi zajímavá, a přitom z našeho pohledu málo probádaná. Domov mládeže se pro děti stává druhým domovem, což sebou nese určitá úskalí nejenom pro dospívající, ale i pro vychovatele. Dospívající prochází novou životní změnou, mnoho aspektů jejich života se s příchodem do domova mládeže (dále jen DM) mění. Ze své rodiny si přináší nějaké zvyky a návyky a jejich stupeň vývoje prochází výraznými změnami. Dodržování pravidel a režimu DM, plnění školních povinností, trávení volného času – s tím vším se dospívající potýkají. Z toho by mělo být pochopitelné, že se pobyt ubytovaných žáků neobejde bez problémů. Vychovatel jakožto odborník by měl být schopen adekvátně přistupovat k řešení různých problémů, které mohou u dospívajících nastat. A to ať už jde o drobnější problémy, které se neustále opakují, anebo problémy vážnějšího charakteru. Některé problémy se neobejdou bez spolupráce s kolegy a odborníky, a především s rodiči ubytovaných žáků. Komunikace s žákem i celou skupinou může být často při řešení problémů klíčová. Objevují se i další aspekty, které mají na vznik a řešení problémů vliv. Ať už jde o náročnost doby, problémy ve společnosti, sociální sítě nebo narůstající psychické problémy. S tím vším se potýkají nejenom vychovatelé, ale i dospívající. Na základě těchto informací docházíme k potřebě zkoumat problematiku výchovných problémů v domově mládeže. Tento výzkum nám poskytne pohled nejenom na práci vychovatele, ale může odkrýt i problémy, se kterými se dospívající potýkají. Myslíme si, že je důležité poukázat i náročnost povolání vychovatele, to, jakou mají vychovatelé zodpovědnost a jakým situacím jsou často vystaveni. Dále také jak a s kým řeší problémy s dospívajícími. A na druhé straně dospívající žáci, kteří vyrůstají v náročné době a jsou vystaveni různým vlivům, jenž mají podíl na jejich chování. Je podstatné vědět, jaké problémy s nimi vychovatelé řeší, aby se hledaly efektivní způsoby a nástroje k jejich eliminaci a především prevenci. Zkoumání této problematiky je důležité jednak pro oblast školství, ale i pro další odborníky a společnost.

6 CÍLE PRÁCE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY

Na základě výše uvedeného jsme se rozhodli zmapovat, jak problémy s dospívajícími řeší vychovatelé v domovech mládeže. Jako hlavní cíl výzkumu si klademe zjistit: „Jakými způsoby řeší vychovatelé výchovné problémy dospívajících v domovech mládeže?“

Dílčí cíle:

- Popsat, s jakými výchovnými problémy se vychovatelé setkávají
- Analyzovat nejčastější výchovné problémy v domově mládeže
- Zjistit, jak vychovatelé přistupují k řešení problémů
- Specifikovat nejnáročnější výchovné problémy, se kterými se vychovatelé setkali
- Zjistit, co vychovatelům pomáhá při řešení problémů s dospívajícími
- Popsat, jak a s kým vychovatelé spolupracují při řešení výchovných problémů
- Specifikovat, jak vychovatelé předchází výchovným problémům v domově mládeže

Z toho vyplývají tyto výzkumné otázky:

VO1: S jakými výchovnými problémy dospívajících se vychovatelé potýkají?

VO2: Jaké problémy řeší vychovatelé nejčastěji?

VO3: Jakým způsobem vychovatelé řeší výchovné problémy?

VO4: Jaké výchovné problémy jsou pro vychovatele nejnáročnější?

VO5: Co vychovatelům pomáhá při řešení výchovných problémů?

VO6: Jak a s kým vychovatelé spolupracují při řešení výchovných problémů?

VO7: Jak vychovatelé v domovech mládeže předchází výchovným problémům?

Výzkumná metoda

Zvolili jsme smíšený druh výzkumu. V rámci něj byla data jak kvantifikována, a také zpracována pomocí kvalitativní metody otevřeného kódování. Výzkum byl prováděn prostřednictvím dotazníkové metody. Dotazník jsme vytvořili elektronicky pomocí Google formuláře. Kvalitativní část výzkumu obsahuje analýzu otevřených otázek z odpovědí v dotazníku. Dotazník obsahoval celkem 21 otázek. Prvních 5 otázek směřovalo na

specifikaci respondentů. Následující otázky byly zaměřeny na výchovné problémy, spolupráci s ostatními osobami a odborníky a také na prevenci. Dotazník zahrnoval otevřené otázky, škálování a výběr z možností.

Sběr dat

Jak už bylo zmíněno, dotazník byl vytvořen v elektronické podobě. Naším cílem bylo získat alespoň 30 odpovědí. Počáteční představou bylo rozeslání dotazníků svým známým a do domovů mládeže v našem blízkém okolí. Tato vize se ukázala jako nedostatečná. Proto jsme se rozhodli rozeslat dotazník s žádostí o vyplnění e-mailem, a to více než 120 náhodným vychovatelům z celé České republiky (dále jen ČR). Výsledkem celého snažení je 64 vyplněných dotazníků. To znamená o něco více než dvojnásobné množství respondentů, než které jsme si stanovili za cíl získat. Důvodem může být efekt sněhové koule, jelikož předpokládáme, že dotazník vyplnilo více vychovatelů z jednoho zařízení.

6.1 Specifikace výzkumného souboru

Výše zmíněným postupem bylo získáno 64 vyplněných dotazníků od vychovatelů pracujících v domovech mládeže. Oslovili jsme náhodné vychovatele napříč všemi kraji v ČR. Mezi oslovenými respondenty se objevily nejenom vychovatelky, ale i muži, vychovatelé, a to v různých věkových kategoriích.

Tabulka č. 1: Věk respondentů

Věk (roky)	Četnost	Absolutní četnost
20-30	13	20,3 %
31-40	9	14,1 %
41-50	10	15,6 %
51-66	32	50 %

Věkové zastoupení respondentů bylo opravdu rozmanité. Nicméně věk vychovatelů se v jednotlivých kategoriích významně liší. Nejméně zastoupená skupina byla věková kategorie 31–40 let. Další méně početnější byla skupina respondentů mezi 41-50 a 20-30 lety. Jednoznačnou převahu má věkové rozpětí mezi 51-66 lety. Tato věková skupina byla zastoupena s počtem 32, tedy 50 % respondentů z celkového počtu.

Tabulka č. 2: Pohlaví respondentů

Pohlaví	Četnost	Absolutní četnost
Ženy	52	81,3 %
Muži	12	18,8 %

Uvedená tabulka blíže specifikuje pohlaví respondentů. Je nesporné, že dominuje ženské pohlaví. Předpokládáme, že se vychovatelky v domovech mládeže vyskytují ve větší míře než vychovatelé. Zastoupení obou pohlaví je pro účely našeho výzkumu nespornou výhodou. Muži na pozici vychovatele mohou některé výchovné situace vnímat odlišným způsobem na rozdíl od vychovatelek. Celkový počet žen byl 52, tedy 81,3 % a mužů bylo 12, což je 18,8 % z celkového množství.

Tabulka č. 3: Nejvyšší dosažené vzdělání vychovatelů

Nejvyšší dosažené vzdělání	Četnost	Absolutní četnost
Střední s maturitou	25	39,1 %
Vyšší odborné vzdělání	2	3,1 %
Vysokoškolské vzdělání (Bc.)	15	23,4 %
Vysokoškolské vzdělání (Mgr., Ing.)	20	31,3 %
Vysokoškolské vzdělání (PaeDr.)	1	1,6 %
Doplňující pedagogické studium	1	1,6 %

Další specifikací výzkumného souboru je nejvyšší dosažené vzdělání. Nejen délka praxe má vliv na to, jak se vychovatel postaví k dané výchovné situaci, ale i dosažené vzdělání hraje klíčovou roli. I proto se v dotazníku objevila otázka zjišťující, jaké nejvyšší dosažené vzdělání vychovatelé získali. Z výše uvedené tabulky je jasné, že u respondentů převládá střední vzdělání s maturitou (39,1 %). Na druhém místě je vysokoškolské vzdělání s titulem Mgr. a Ing. Takové vzdělání má 31,3 % dotazovaných. Mnoho z nich má bakalářský titul (23,4 %). U dvou vychovatelů jsme zjistili vyšší odborné vzdělání (3,1 %). Jeden respondent má titul PaeDr. (1,6 %). A taktéž jeden respondent má získané doplňující pedagogické studium (1,6 %).

Dalším zajímavým indikátorem je délka praxe v domově mládeže. Délka pedagogické praxe se může odrážet ve způsobech, jakými vychovatel řeší problémy s dospívajícími.

Tabulka č. 4: Délka praxe v domově mládeže

Délka praxe (roky)	Četnost	Absolutní četnost
1-5	25	39,1 %
6-10	12	18,8 %
11-20	8	12,5 %
21-30	10	15,6 %
31-43	9	14,1 %

Největší zastoupení měla skupina vychovatelů s délkou praxe mezi 1 až 5 lety. Šlo o 25 respondentů, tedy 39,1 %. Následně skupina s praxí 6-10 let a 21-30 let. Vychovatelů, kteří měli nejdelší praxi v domově mládeže bylo celkem 9, tedy 14,1 %. Nejmenší zastoupení měla skupina s celkovou délkou praxe mezi 11-20 lety, a to 12,5 %.

Poslední specifikací vychovatelů je místo jejich působení – a to kraj, ve kterém pracují. Jednotlivé kraje v ČR jsou v mnoha ohledech odlišné. Ať už jde o jejich geografické umístění, počet obyvatel nebo životní úroveň. Můžeme tedy předpokládat, že i práce vychovatele se může lišit v závislosti na tom, v jakém kraji se domov mládeže nachází.

Tabulka č. 5: Kraje, ve kterých vychovatelé pracují

Kraje ČR	Četnost	Absolutní četnost
Hlavní město Praha	4	6,2 %
Středočeský kraj	2	3,1 %
Jihočeský kraj	2	3,1 %
Plzeňský kraj	4	6,3 %
Karlovarský kraj	1	1,6 %
Ústecký kraj	2	3,1 %
Liberecký kraj	2	3,1 %
Královehradecký kraj	1	1,6 %
Pardubický kraj	10	15,6 %
Kraj Vysočina	7	10,9 %
Jihomoravský kraj	6	9,4 %
Zlínský kraj	5	7,8 %
Olomoucký kraj	11	17,2 %
Moravskoslezský kraj	7	10,9 %

Již na první pohled je zřejmé, že jsou zastoupení všech krajů ČR. Dá se tedy konstatovat, že se do výzkumu zapojili vychovatelé z různých částí naší země, což je pro účely našeho výzkumu zajímavé. Jednoznačně nejpočetněji jsou zastoupeni vychovatelé z Olomouckého (17,2 %) a Pardubického (15,6 %) kraje.

7 VÝSLEDKY DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ

V následující kapitole se budeme věnovat podrobné analýze dat získaných prostřednictvím dotazníkového šetření. Jednotlivé otázky z dotazníku budou podrobněji interpretovány.

1. Vyberte, s jakými problémy u dospívajících jste se v domově mládeže setkali.

V dotazníku vychovatelé vybírali z nabídky možností, výchovných problémů, se kterými se v domově mládeže již setkali. Respondenti měli na výběr z možností – návykové látky, záškoláctví, nedodržování pravidel a režimu domova mládeže, šikana, poruchy příjmu potravy, kyberšikana. Dotazovaní doplňovali nabídku o další výchovné problémy, se kterými se setkali. Tuto možnost využilo 17 vychovatelů. Někteří z nich uvedli více než jeden problém.

Tabulka č. 6: Problémy dospívajících, se kterými se vychovatelé v domově mládeže setkali

Problémy u dospívajících v domově mládeže	Četnost	Relativní četnost
Nedodržování pravidel a režimu domova mládeže	62	26,5 %
Návykové látky (alkohol, cigarety atd.)	54	23,1 %
Záškoláctví	31	13,2 %
Poruchy příjmu potravy	29	12,4 %
Šikana	15	6,4 %
Kyberšikana	15	6,4 %
Sebepoškozování	7	3,0 %
Psychické problémy	5	2,1 %
Úzkostné stavy	4	1,7 %
Sebevražedné chování	3	1,3 %
Deprese	2	0,9 %
Psychické diagnózy	2	0,9 %
Sociální fobie	1	0,4 %
Krádež	1	0,4 %
Domácí násilí	1	0,4 %
Velmi špatné rodinné vztahy a zázemí	1	0,4 %
Pohlavní styk nezletilých	1	0,4 %

Zdá se, že nedodržování pravidel a režimu domova mládeže je problém, se kterým se setkávají vychovatelé nejčastěji. Uvedlo jej celkem 62 vychovatelů, tedy 26,5 %. Návykové látky zvolilo 54 vychovatelů což vyjadřuje 23,1 %. Dále se často objevovalo záškoláctví – 13,2 % a poruchy příjmu potravy – 12,4 %. Kyberšikana i šikana v 6,4 %. Sebeпоškození zmínilo 7 vychovatelů, 3,0 %. Psychické problémy 2,1 % a úzkostné stavy 1,7 %. Objevily se i další závažné problémy jako je sebevražedné chování které je uvedeno v 1,3 %, psychické diagnózy 0,9 %. Sociální fobie, krádež, domácí násilí, velmi špatné rodinné vztahy a zázemí, pohlavní styk nezletilých – každý z těchto problémů byl uveden pouze jedenkrát, vyjádřeno jako 0,4 %.

2. Jak často řešíte výchovné problémy na domově mládeže?

Frekvence výskytu výchovných problémů v domově mládeže je podstatným ukazatelem pro náš výzkum. Na základě výsledků této otázky dokážeme reflektovat práci vychovatelů. Tato položka byla v dotazníku vyjádřena pomocí škály.

Tabulka č. 7: Jak často vychovatelé řeší výchovné problémy

Každý den	1	2	3	4	5	Nikdy
Četnost	13	16	31	4	0	
Relativní četnost	20,3 %	25 %	48,4 %	6,3 %	0 %	

Z výše uvedené tabulky lze vyčíst, že se vychovatelé s výchovnými problémy setkávají poměrně často. Necelá polovina vychovatelů uvedla střední hodnotu – stupeň 3 (48,4 %). Stupeň 2 uvedlo 16 vychovatelů (25 %). Každý den se s problémy potýká 13 respondentů, kteří uvedli na škále stupeň 1 (20,3 %). Pouze 4 vychovatelé zvolili stupeň 4 (6,3 %). Žádný z vychovatelů nezvolil stupeň 5. To znamená, že každý vychovatel někdy výchovné problémy řeší. Variantu „nikdy“ nezvolil žádný z nich.

3. Jaké problémy řešíte nejčastěji?

Pro účely našeho výzkumu je podstatné zjistit, s jakými problémy u dospívajících se vychovatelé potýkají nejčastěji. Na základě takových informací můžeme dále zkoumat, jak takové problémy řeší. Otázka byla koncipována jako otevřená. Z výpovědí byly vygenerovány kódy, poté byly rozříděny do kategorií, které uvádíme v následující tabulce.

Tabulka č. 8: Nejčastější problémy, které vychovatelé řeší s dospívajícími

Výchovný problém	Četnost	Absolutní četnost
Nedodržování pravidel a režimu domova mládeže	39	47,6 %

Návykové látky	14	17,1 %
Nepořádek	10	12,2 %
Nedodržování večerky	5	6,1 %
Psychické problémy / poruchy	5	6,1 %
Problémy mezi spolubydlícími	3	3,7 %
Nepřezouvání	2	2,4 %
Nevhodné chování	2	2,4 %
Záškoláctví	1	1,2 %
Šikana a kyberšikana	1	1,2 %

Vychovatelé psali, jaké výchovné problémy řeší v domově mládeže nejčastěji. Někteří ve své odpovědi uvedli více než jeden problém. Jednoznačně nejčastěji se objevují problémy s nedodržováním pravidel a režimu domova mládeže, celkem (47,6 %). Jeden z vychovatelů uvádí: „*Nedodržování pravidel a režimu domova mládeže.*“ Další popisuje: „*Nedodržování pravidel vyplývajících z vnitřního řádu.*“ Dalším problémem je užívání návykových látek (17,1 %). Jeden z příkladů: „*Návykové látky.*“ Konkrétně nejčastěji bylo uváděno kouření: „*Kouření elektr. cigaret.*“ Nepořádek byl skloňován v mnoha případech (12,2 %). Například: „*Nepořádek na pokojích.*“ Jiný respondent uvádí: „*Nedostatečný ranní úklid.*“ Nedodržování večerky (6,1 %) a jako příklad: „*Svícení po večerce.*“ Další respondent uvádí: „*Rušení klidu po večerce.*“ Dále se objevily i psychické problémy / poruchy (6,1 %). Vychovatel popsal: „*Poruchy příjmu potravy.*“ Další problém popisuje jiný vychovatel: „*Depresivní stavy.*“ Další kategorií jsou problémy mezi spolubydlícími (3,7 %). Například: „*Problémy ve vzájemných vztazích spolubydlících.*“ Nebo: „*Spory mezi dětmi.*“ Nepřezouvání, (2,4 %) vychovatel uvedl: „*Nepřezouvání.*“ Další příklad: „*Přezouvání.*“ Nevhodné chování popsali 2 respondenti (2,4 %). Jeden z příkladů: „*Nevhodné chování a oblékání.*“ Další: „*Chování.*“ Zmíněno bylo jedenkrát i záškoláctví (1,2 %). Konkrétní odpověď: „*Záškoláctví.*“ Jedna odpověď popisovala šikanu a kyberšikanu (1,2 %). Vychovatel popisuje: „*Prvky šikany a kyberšikany.*“

4. Jakým způsobem je řešíte?

Jednotlivé výchovné problémy popsané v předchozí otázce jsou zde rozvedeny o způsoby jejich řešení. Pomocí otevřené otázky vychovatelé uvedli, jak tyto obtíže řeší v praxi. Jejich odpovědi byly zpracovány prostřednictvím otevřeného kódování do kategorií a přiřazeny k danému problému, který respondent uvedl v předchozí otázce.

Tabulka č. 9: Výchovní problém a jeho způsob řešení

Typ problému	Četnost	Způsob řešení
Nedodržování pravidel a režimu domova mládeže	39	Domluvou nebo rozhovorem 39x

Nejčastější výchovný problém, který vychovatelé v DM řeší, je nedodržování pravidel a režimu domova mládeže. Jako způsob řešení těchto problémů uvádí domluvu či rozhovor. Jak uvedl jeden z respondentů: „*Domluvou a promluvou se žákem.*“ Jiný uvedl: „*Dle dané situace, rozhovorem, domluvou.*“

Tabulka č. 10: Výchovní problém a jeho způsob řešení

Typ problému	Četnost	Způsob řešení
Návykové látky	14	Oznámení zákonným zástupcům 2x, oznámení vedoucí vychovatelce 1x, domluvou 7x, podle nastavených pravidel VŘDM 2x, individuálně 2x

Problémy spojené s užíváním či uchováváním návykových látek se objevují často. Respondenti v dotazníku uvedli několik způsobů, jakými je řeší. Jedním z nich je domluva s žákem: „*Domluvou a promluvou se žákem.*“ Další respondent se odkazuje na pravidla: „*Podle nastavených pravidel dle VŘDM.*“

Tabulka č. 11: Výchovní problém a jeho způsob řešení

Typ problému	Četnost	Způsob řešení
Nepořádek	10	Domluva 7x, výchovné pohovory 2x, upozornění 1x

Nepořádek je dalším problémem, se kterým se vychovatelé v DM setkávají. Nejčastěji jej řeší domluvou. Respondenti řešení popisovali stručně, jako například: „*Domluvou*“. Nebo jiný uvádí: „*Výchovnými pohovory.*“

Tabulka č. 12: Výchovní problém a jeho způsob řešení

Typ problému	Četnost	Způsob řešení
Nedodržování večerky	5	Sdělení vedoucímu vychovateli 1x, domluva 2x, výchovný pohovor 1x, ústní napomenutí 1x

Mnoho ubytovaných dospívajících v DM má potíže s dodržováním večerky. Vychovatelé tento problém řeší domluvou, napomenutím, pohovorem nebo i komunikací

s vedoucím vychovatelem. Jak respondent uvádí: „*Sdělením informace vedoucí vychovatelce.*“ Jiný příklad: „*Nejdříve vždy domluvou.*“

Tabulka č. 13: Výchovní problém a jeho způsob řešení

Typ problému	Četnost	Způsob řešení
Psychické problémy/poruchy	5	Rozhovor 1x, spolupráce s rodiči 1x, doporučení, kde hledat pomoc 1x, krizová intervence 1x, individuálně 1x

S psychickými problémy a poruchami se ve společnosti setkáváme často. Tyto obtíže se bohužel nevyhýbají i dospívajícím. Vychovatelé se k těmto problémům staví různě. Jeden z nich uvádí: „*Doporučení kde hledat pomoc.*“ Jiný stručně uvedl: „*Krizová intervence.*“

Tabulka č. 14: Výchovní problém a jeho způsob řešení

Typ problému	Četnost	Způsob řešení
Problémy mezi spolubydlícími	3	Domluva 2x, v rámci DM nebo s výchovným poradcem 1x

Problémy mezi ubytovanými spolubydlícími jsou v DM běžné. Respondenti tyto obtíže řeší například takto: „*Domluvou.*“ Nebo: „*S výchovným poradcem.*“

Tabulka č. 15: Výchovní problém a jeho způsob řešení

Typ problému	Četnost	Způsob řešení
Nepřezouvání	2	Domluvou 2x

Nepřezouvání ubytovaných žáků řeší vychovatelé například takto: „*Nejdříve vždy domluvou.*“ Jiný uvádí: „*Obvykle domluvou.*“

Tabulka č. 16: Výchovní problém a jeho způsob řešení

Typ problému	Četnost	Způsob řešení
Nevhodné chování	2	Domluvou 1x, individuálně 1x

K řešení nevhodného chování respondenti uvádí: „*Obvykle domluvou.*“ Další vychovatel popisuje: „*Individuální přístup.*“

Tabulka č. 17: Výchovní problém a jeho způsob řešení

Typ problému	Četnost	Způsob řešení
Šikana a kyberšikana	1	Individuálně nebo skupinově v rámci DM, případně s ředitelkou nebo výchovným poradcem 1x

Jeden z respondentů poukazuje na šikanu a kyberšikanu. Jako způsob řešení uvádí obsáhlou odpověď: „*Individuálně pokud se jedná o jednotlivce, skupinově pokud se jedná o problém, který zasahuje více jedinců. Pokud je to v našich možnostech, řešíme problémy v rámci DM, pokud to je nad naše možnosti, tak nám pomáhá výchovná poradkyně nebo ředitelka zařízení.*“

Tabulka č. 18: Výchovný problém a jeho způsob řešení

Typ problému	Četnost	Způsob řešení
Záškoláctví	1	Domluvou 1x

Při řešení záškoláctví se respondent uchyluje k následujícímu způsobu řešení: „*Domluva.*“

5. Jak moc je pro Vás řešení výchovných problémů v domově mládeže náročné?

Pomocí škály měli respondenti zvolit, jak moc pro ně náročné řešení výchovných problémů v DM. Na škále od 1 do 5. Náročnost od „snadné“ po „velmi náročné“.

Tabulka č. 19: Náročnost řešení problémů

Snadné	1	2	3	4	5	Velmi náročné
Četnost	9	15	30	8	2	
Relativní četnost	14,1 %	23,4 %	46,9 %	12,5 %	3,1 %	

V uvedené tabulce je jednotlivé rozložení odpovědí respondentů. Největší četnost má 3. stupeň, ten zvolilo 30 vychovatelů (46,9 %). Celkem 15 vychovatelů vybralo 2. stupeň (23,4 %). Stupeň 1 vyjadřující nejnižší náročnost zvolilo 9 respondentů (14,1 %). Dalších 8 odpovědí bylo u 4. stupně (12,5 %). A nejvyšší náročnost, stupeň 5, uvedli pouze 2 vychovatelé (3,1 %).

6. Jaký problém, který jste doposud řešili, byl pro Vás nejnáročnější a proč?

Tato otevřená otázka měla sloužit k tomu, abychom zjistili, jaký výchovný problém byl pro dotyčného vychovatele doposud nejnáročnější a proč. V odpovědích se vyskytovalo velké množství situací, které jistě nebyly pro vychovatele jednoduché. Je zajímavé, že se většina vychovatelů zaměřila spíše na popis dané situace než na vysvětlení důvodu, proč

byla daná situace tou nejnáročnější. Jednotlivé výpovědi jsme zpracovali pomocí otevřeného kódování a rozdělili do kategorií které jsou prezentovány v následující tabulce.

Tabulka č. 20: Nejnáročnější výchovné problémy

Typ problému	Četnost	Relativní četnost
Návykové látky	16	25 %
Problematické chování	9	14,1 %
Psychické problémy	8	12,5 %
Žádný	6	9,4 %
Nespecifikovaný problém	4	6,3 %
Krádež	4	6,3 %
Sebevražedné chování	4	6,3 %
Šikana	3	4,7 %
Nedodržování pravidel a režimu DM	3	4,7 %
Fyzické násilí mezi dětmi	3	4,7 %
Problémy mezi ubytovanými žáky	2	3,1 %
Problémy v rodině žáka	2	3,1 %

Návykové látky

Užívání návykových látek se v odpovědích opakovalo často. Konkrétně šlo o 16 odpovědí (25 %). V několika odpovědích nebylo specifikováno, o jakou návykovou látku mělo jít. U zbylých odpovědí se opakoval alkohol a marihuana. U problémů s alkoholem byla často skloňována opilost. Jeden z respondentů stručně uvedl: „*Žák s 3,5 promile alkoholu v krvi – nedalo se dovolat rodičům, aby si pro žáka přijeli*“. Další uvádí: „*Alkohol, po požití alkoholu agrese u studenta*“. Jeden z vychovatelů uvedl rozsáhlejší odpověď: „*Byl to problém s alkoholem u jednoho studenta. Povolal jsem si jeho maminku a řešil to i s ní. Musel jsem si dát pozor, aby tento problém jednotlivce nepřesáhl na celek a neovlivnil ostatní studenty*“. Zdá se, že řešení situace spojené s alkoholem často závisí na mnoha aspektech. Spolupráce s rodiči dítěte může být někdy složitá, zejména podle jedné z odpovědí: „*Alkohol u dětí alkoholiků – ty děti za to nemůžou, trestat by se měli rodiče*“. Vychovatelé musí řešit i problémy spojené s kouřením, a to zejména marihuany: „*Kouření marihuany a následné ukončení pobytu na DM*“. Jiný vychovatel uvádí: „*Přechovávání marihuany, řešeno s policií ČR, není zpětná vazba*.“

Problematické chování

Chování, které můžeme považovat za problematické, může mít mnoho podob. V našem výzkumu se objevilo 9 odpovědí (14,1 %). Vychovatelé v nich popisují „běžné“ problémy dospívajících: *„Zatím našťestí nic zásadního. Spíše opakující se problémy s chováním“*. Další uvádí: *„Běžné potíže dospívajících“*. Zajímavou odpověď uvedl jeden z respondentů, který se pokusil nastínit možné východisko: *„Většinou se jedná o více okolností najednou, které jsou pak příčinou vzniku daného problému. Problém je vždy hůře řešitelný, pokud původce problematického chování nevnímá své pochybení coby porušení platné normy, při řešení nespolupracuje a spolupráci odmítají i zákonní zástupci. Hloupým postojem či protestem si pak původce dále jen svou situaci komplikuje a ztěžuje.“* Ale objevují se i závažnější projevy chování. Jeden z respondentů popsal zážitek s doposud bezproblémovým dítětem: *„Žákyně vylezla na střechu dm, byla jinak spolehlivá, druhý den byla bohužel z bezpečnostních důvodů vyloučena.“*

Psychické problémy

Celkově 8 odpovědí (12,5 %) bylo zaměřeno na psychické problémy dospívajících. V odpovědích se objevují různé psychické problémy jako jsou deprese: *„Vzdor ze strany žáka, který měl těžké psychické problémy související i s depresí.“* Dále se také objevovaly stavy spojené s úzkostí: *„Úzkostné záchvaty. Protože je to psychické a je těžké s tím pracovat.“* Vychovatelé se u dospívajících setkávají s širokou škálou psychických problémů, se kterými si musí adekvátně poradit. Jeden z nich popisuje situaci, která pro něj byla nejvíce náročná: *„Jedna diagnóza u hocha – rozbíjení inventáře DM – bohužel v rámci psychické poruchy.“* Jiný vychovatel popisuje zkušenost: *„Asi péče o dívku s psychickými problémy, velmi náročný byl právě pro závažnost problému a nedostatek odborníků (dětských psychiatrů).“*

V dalších odpovědích se několikrát opakovalo sebepoškozování. Podle následujících ukázek se zdá, že i tento problém není pro vychovatele jednoduchý. Jedna z odpovědí zní: *„Sebepoškozování – problém rodiči banalizován, s problémy žáků/žákyně "chodíte domů." V další odpovědi stojí: „Sebepoškozování studentky – omezené možnosti, jak studentce pomoci.“*

Žádný

Celkem 6 odpovědí (9,4 %) neuvádělo žádný problém. Jejich odpovědi vypadaly například takto: *„Žádný“* nebo *„nic.“* Jeden z vychovatelů napsal číslovku: *„0.“*

Nespecifikovaný problém

V dotazníku jsme se setkali s celkem 4 reakcemi (6,3 %) vychovatelů, kteří odpověděli obecně. Tyto odpovědi vypadaly například takto: „*Nebudu jmenovat nejnáročnější – každý problém je specifický.*“ Další příklad: „*Všechny jsou náročné.*“

Krádež

Vychovatelé se v rámci domova mládeže setkávají i s krádeží. Celkově šlo o 4 výpovědi (6,3 %). V jednom případě nebyla krádež blíže specifikována. V jedné z odpovědí se uvádí: „*Krádeže na patře DM, jelikož nebyly průkazné důkazy, že se jedná o danou osobu*“. Jiný popisuje krádež jídla: „*Zjištění viníka krádeže potravin z ledniček, nikdo, nikdy, nic, potom už je to snadné, máte-li autoritu.*“ Objevila se i zkušenost s odcizením finanční hotovosti, tudíž i řešení problému s Policií ČR: „*Krádež několika tisíc korun, kterou nakonec Policie ČR neprokázala konkrétní osobě.*“ Z uvedených výpovědí se zdá, že prokázání krádeže může být v některých případech obtížné.

Sebevražedné chování

V našem výzkumu byly 4 odpovědi (6,3 %) popisující opravdu závažné chování dospívajících. Ve dvou případech šlo o pokus o sebevraždu: „*Pokus o sebevraždu.*“ Druhý respondent byl konkrétnější: „*Když se žák pokusil na DM o sebevraždu, naštěstí neúspěšně.*“ Zbývající dvě situace skončily sebevraždou: „*Složitý případ chlapce, který chtěl ve škole odpálit bombu, pak zabil člověka a sám se nakonec otrávil.*“ A další: „*Před 20 lety sebevražda staršího žáka (skočení pod vlak).*“ Z výše popsaných případů sebevražedného chování je zřejmé, že jsou pro vychovatele velmi náročné.

Šikana

Šikanu popsali celkem 3 vychovatelé (4,7 %). Šikana se někdy těžko odhaluje a snadné nemusí být a ni její řešení. Jak uvádí jeden z respondentů: „*Šikana, těžko se dokazuje.*“ Další respondent uvádí: „*Šikana, citlivá záležitost, více aktérů.*“ To, že se šikana může dotýkat více účastníků potvrzuje jiná odpověď: „*Šikana, vzájemné pomluvy = rozhození celého kolektivu.*“ Řešení takového problému pro vychovatele často znamená práci nejenom s jedincem, ale i s celou skupinou nebo kolektivem.

Nedodržování pravidel a režimu DM

Problém s dodržováním pravidel a režimu v domově mládeže se opakuje i v jiných otázkách. V případě popisu nejnáročnějšího problému se takové odpovědi objevily pouze 3

(4,7 %). Jedna odpověď nespecifikovala, o jaký šlo problém. V další odpovědi se problém týkal opuštění domova mládeže: „*Bezdivodný a neohlášený odchod studenta z DM.*“ V jiné odpovědi se naopak žáci nevrátili do DM: „*Žákyně se nevrátily z vycházky, musela být informována PČR.*“

Fyzické násilí mezi dětmi

Celkem 3 výpovědi (4,7 %) hovořily o fyzickém násilí mezi ubytovanými žáky. Jedna z vychovatelek popisuje zkušenost: „*Fyzický konflikt mezi dvěma dívkami. Jednalo se o problém, kdy jsem musela fyzicky zasáhnout, pro ochranu zdraví dětí.*“ Jiný respondent popisuje situaci mezi dvěma chlapci: „*Fyzické napadení mezi chlapci, jeden ze zúčastněných nedokázal přijmout i svou chybu v této věci.*“ V následující odpovědi je popsána situace, kdy muselo dojít k umístění žáka do nemocničního zařízení: „*Fyzické napadení žáka se zraněním, následná hospitalizace, nepříjemné řešení se zákonným zástupcem /otcem/, s policií, školou.*“

Problémy mezi ubytovanými žáky

Mezi takové problémy jsme zařadily 2 výpovědi (3,1 %). Jde o takové, které souvisí se vzájemnými vztahy žáků, kteří spolu sdílejí pokoj v DM: „*Nepřátelství mezi dívkami na pokojích, naschvály, lži, manipulace, překrucování faktů, aktivní a nevhodné zapojení rodiny jedné aktérky. Nejnáročnější bylo zvládnout zásahy rodiny. Ti volali a psali výhružné a manipulativní zprávy nejen hlavním účastnicím kauzy, ale i různým kamarádům a spolužákům. Všechny rozhovory s nimi byly velmi emotivní a vypjaté.*“ Jiný respondent má podobnou zkušenost: „*Nejsložitější problémy jsou v soužití žáků na pokojích, ve skupině. V současné době převládají s genderovou identitou.*“

Problémy v rodině žáka

Žáci, kteří mají problémy v rodině, které nějakým způsobem ovlivňují i jejich pobyt v DM. I takové odpovědi se v našem výzkumu objevují. Jde o 2 případy (3,1 %). V prvním se uvádí: „*Problém související s rodinou.*“ V druhé odpovědi byla jiná vychovatelka konkrétnější: „*Zneužívání v rodině, svědčila jsem u soudu.*“

7. Proč podle Vás tyto problémy vznikají a s čím souvisí ?

Odpovědi respondentů na tuto otázku byly zaměřeny na celou problematiku výchovných problémů v domově mládeže. Mnoho z nich uvedlo ve své odpovědi více než jeden důvod, který vnímají jako zásadní.

Tabulka č. 21: Původ výchovných problémů

Původ problémů	Četnost	Relativní četnost
Rodina	36	40,9 %
Dospívání	20	22,7 %
Společnost a doba	9	10,2 %
Psychické obtíže	7	8,0 %
Volný čas	4	4,5 %
Sociální sítě	4	4,5 %
Komunikace a vztahy	4	4,5 %
Návyky	2	2,3 %
Důvod neznámý	2	2,3 %

Rodina

V odpovědích se s četností 36 (40,9 %) objevovaly důvody spojené s rodinou. Vychovatelé se odkazují na výchovu v rodině žáka: „*Nedůslednost při výchově*“ Jiný uvádí: „*S výchovou ze strany rodičů – rodiče nejsou schopni přijmout realitu, jaké dítě opravdu je (na jaké je inteligenční i psychické úrovni) - mají na dítě vysoké nároky, které není schopno dodržet.*“ Další popisuje: „*Velmi volná výchova.*“ Část respondentů popisuje problémy ve vztazích v rodině žáka: „*vztahové problémy rodičů.*“ Odkazují se na rodinné prostředí a nedostatek času na děti: „*Žáci pocházejí často z nefunkčních rodin.*“ Nebo také: „*Špatné rodinné podmínky, nezáměr ze strany rodičů*“. Jiný respondent popisuje: „*Nedostatek času rodičů na děti a dospívající.*“ Výpověď jednoho z vychovatelů je rozsáhlejší a zároveň zahrnuje výše zmíněné aspekty: „*Dle mého názoru v dnešní době mohou za spoustu problémů rodiče, kteří nevěnují dostatek času dětem a selhávají ve výchově. Na druhou stranu je na vině systém, protože spousta rodičů je pracovním tak vyčerpána, aby užívali rodinu, že už jim na děti zkrátka nezbývá čas.*“

Dospívání

Druhá nejčetnější oblast čítá 20 odpovědí (22,7 %). V této oblasti se objevovaly postřehy související s věkem a dospíváním. Někteří respondenti popisují chování typické pro období adolescence: „*Určitě souvisí s věkem žákyň, pro něž je důležité uspět, být "in" ve vztazích kamarádských i partnerských, a s osobním žebříčkem hodnot. Při ponížení nebo zesměšnění jsou schopny řešit situace radikálněji, než obvykle problémy řeší. Často ve svých*

projevech překračují hranice morálního jednání. “ Jiný respondent uvádí: „*Do určité míry jistá část problémů souvisí s věkem, hledáním svého místa v sociálním prostoru, upozorněním na sebe, jde o způsob manifestace tady a teď, sebeprosazení za každou cenu, vzepření se systému apod.*“ Další popisuje: „*Děti jsou poprvé bez rodičů a myslí si, že mohou vše, chtějí vše vyzkoušet.*“ Zajímavý pohled předkládá další z vychovatelů: „*Je to řekl bych stále stejné jako za našeho mládí. Jsou to studenti, mladí lidé a chtějí se občas nějak uvolnit. Je důležité umět třeba rozpoznat, kdy je to jen pouhá frajeřina a kdy už to je něco jiného, např. závislost atd.*“

Společnost a doba

Jistou souvislost s dobou a společností ve které žijeme uvádí 9 reakcí (10,2 %). Krátkou reakci uvádí respondent: „*S dobou, ve které žijeme.*“ Jiný popisuje: „*Aktuální situace ve společnosti.*“ Další vychovatel shrnuje: „*Uspěchaná doba, vysoké nároky na studenty ze strany společnosti.*“ Reakce dalšího respondenta: „*Určitě dobou a společností ve které děti vyrůstají.*“

Psychické obtíže

Celkem 7 odpovědí (8 %) se odkazuje na psychiku. Jeden z vychovatelů popisuje: „*Psychická nevyrovnanost.*“ Další respondent: „*Psychické obtíže. Je to obsáhlé téma, nelze to stručně popsat.*“ Následující výpověď poukazuje mimo jiné na nárůst psychických problémů u dospívajících: „*Každý rok navíc přibývá žáků s psychickými problémy. Žáci jsou méně psychicky odolní.*“ Odpověď jiného vychovatele se přibližuje předchozí výpovědi: „*Nárůst počtu psychických poruch.*“

Volný čas

Na základě 4 odpovědí respondentů (4,5 %) může problémové chování dospívajících souviset s trávením jejich volného času. Někteří žáci nejspíš nevědí, jak využít svůj volný čas nebo je nic nebaví. Jak uvádí jeden z vychovatelů: „*Žáci se na DM nudí, nezapojují se do nabízených aktivit.*“ Volnočasové aktivity v domovech mládeže mohou být pro žáky nezajímavé, vychovatelé mohou dětem nabízet širokou škálu činností, a i přesto se do nich nezapojují. Další dotazovaný popisuje: „*Nedostatek podnětů ve volném čase.*“

Sociální sítě

Sociální sítě jsou aktuálním tématem napříč různými věkovými kategoriemi. Vychovatelé o nich hovoří v souvislosti s problémovým chováním. V dotazníku byly 4

odpovědi (4,5 %) které se zaměřují na internet a sociální sítě. Odpovědi respondentů byly ve většině případů velice stručné. Jedna odpověď byla o něco rozsáhlejší: „*Velké zlo vidím v internetu a všech sociálních sítích.*“

Komunikace a vztahy

Budování a udržování vztahů souvisí zároveň i s komunikací. Na základě špatných vztahů a nedostatečné komunikace mohou vznikat různé potíže. Dohromady 4 odpovědi (4,5 %) popisují tyto obtíže: „*Špatná komunikace.*“ Z tohoto příkladu sice nezjistíme, mezi kým je komunikace špatná, nicméně další příklad uvádí: „*Nedostatečná komunikace mezi žáky.*“ V případě vztahů nebyli respondenti o nic sdílnější: „*Problémy ve vztazích.*“

Návyky

Respondenti ve 2 případech (2,3 %) poukazují na základní návyky, které u dospívajících postrádají, a to v souvislosti se vznikem problémů které v domově mládeže řeší. V jednom případě se uvádí: „*Učíme je pozdravit, poprosit, poděkovat.*“ V dalším: „*Nemají základní návyky.*“

Důvod neznámý

Jak je již výše uvedeno, příčiny vzniku výchovných problémů mohou být různé. Může se stát, že jejich původ někdy nedokážeme odhalit. V dotazníku se objevily 2 odpovědi (2,3 %), které uvádějí: „*Nevím.*“

8. Co Vám usnadňuje řešení výchovných problémů?

Pro každého pedagoga nebo vychovatele jsou důležité určité opěrné body, které mu pomáhají vyřešit různé problémy, se kterými si neví rady. Mohou to být lidé nebo i věci, činnosti, které pomohou usnadnit práci. I proto jsme se rozhodli zjistit, co vychovatelům pomáhá při řešení výchovných problémů u dospívajících. Vychovatelé na otázku odpovídali prostřednictvím otevřené otázky. Odpovědi pak byly zpracovány prostřednictvím otevřeného kódování a následně rozděleny do kategorií, které prezentujeme v následující tabulce.

Tabulka č. 22: Usnadnění řešení výchovných problémů

Co usnadňuje řešení problémů	Četnost	Relativní četnost
Spolupráce s kolegy, odborníky a školou	26	34,2 %
Pravidla a řád	14	18,4 %
Spolupráce s rodinou žáka	12	15,8 %
Spolupráce s žáky	11	14,5 %
Zkušenosti a přístup	11	14,5 %
Vzdělávání	2	2,6 %

Spolupráce s kolegy, odborníky a školou

V této kategorii jsme shrnuli odpovědi respondentů, kterým k usnadnění pomáhá spolupráce s kolegy, dalšími odborníky anebo se školou, kterou žáci DM navštěvují. Dohromady jde o 26 odpovědí (33,8 %). Jeden z vychovatelů uvádí: „*Možnost poradit se s kolegy, s vedením, se školní psychologkou.*“ I další popisuje spolupráci s více odborníky: „*Konzultace s nadřízeným, s výchovným poradcem případně školním psychologem.*“ Jiný respondent ke spolupráci s kolegy uvádí: „*Dobrá spolupráce s kolegy a zájem všech na zdravém klimatu domova mládeže.*“

Pravidla a řád

V odpovědích se vychovatelé často odkazovali na pravidla a řád DM. V počtu šlo o 14 odpovědí (18,4 %). Jasně stanovená pravidla a jejich dodržování popisuje mnoho z nich: „*Nastavená výchovná pravidla.*“ Nebo: „*Předcházet jim, připomínat si pravidla.*“ Jiná odpověď odkazuje na řád: „*Někdy znění domovního řádu.*“

Spolupráce s rodinou žáka

I spolupráce s rodiči může být pro vychovatele nápomocná. Ve 12 odpovědích (15,8 %) se vychovatelé odkazují na spolupráci s rodinou žáka. Jako například: „*Pokud je dobrá spolupráce s rodinou, řešení je vždy snazší.*“ Přístup rodiny uvádí i další: „*Pozitivní přístup rodičů.*“ Jiný vychovatel popisuje: „*Spolupráce s rodiči, kteří situaci vidí tak, jaká opravdu je.*“

Spolupráce s žáky

Celkem 11 odpovědí (14,5 %) odkazuje na spolupráci vychovatele s žáky v DM. Jeden z respondentů uvádí: „*Pokud žáci spolupracují a uvědomí si důsledky svých přestupků.*“ Jiné stránky spolupráce popisuje další vychovatel: „*Komunikace s žáky.*“ Další

vychovatel s žáky spolupracuje na základě vztahu s nimi: „*Kladný a individuální vztah ke studentům.*“

Zkušenosti a přístup

Některým dotazovaným pomáhá k řešení výchovných problémů s mládeží jejich přístup a zkušenosti které v životě a zaměstnání získali. Takových odpovědí bylo 11 (14,5 %). Jedna z odpovědí: „*Zkušenosti, dříve jsem učil na střední škole*“ Jiný vychovatel se také opírá o své zkušenosti: „*Praxe s problémovou mládeží.*“ Další respondent: „*Sama jsem matkou dospívajících.*“ Zajímavý přístup popisuje vychovatelka: „*Empatie a pochopení dnešní mládeže.*“

Vzdělávání

Oporou pro snadnější zvládnání problémů s dospívajícími mohou být i různé formy vzdělávání. Takové informace se objevily ve 2 odpovědích (2,6 %). Jak uvádí jeden z respondentů: „*Pomáhají některé semináře.*“ Jiný způsob popisuje další vychovatel: „*Odborná literatura.*“

9. Využíváte při řešení problémů spolupráci s někým dalším (kolegové, učitelé, poradce, rodiče, ..)?

Pedagogové ani vychovatelé se ve své profesi neobejdou bez spolupráce s kolegy, nadřízenými nebo jinými odborníky. I proto nás zajímalo, jestli využívají spolupráci s rodiči, kolegy, nebo někým dalším při řešení výchovných problémů v DM. V dotazníku byla tato otázka zvolena jako výběr ze dvou možností.

Tabulka č. 23: Spolupráce při řešení výchovných problémů

Spolupráce při řešení výchovných problémů	Četnost	Relativní četnost
Ano	63	98,4 %
Ne	1	1,6 %

Jak je z výše uvedené tabulky patrné, většina dotazovaných spolupráci využívá. Odpověď „ano“ zvolilo 63 vychovatelů (98,4 %). Naopak odpověď „ne“ se v našem dotazníku objevila pouze 1 (1,6 %).

10. S kým nejčastěji spolupracujete, když řešíte problém s dospívajícím v domově mládeže?

Předcházející otázka se zaměřovala na zjištění, zda vychovatelé využívají při řešení problémů spolupráci s někým dalším. V této otázce jsme chtěli zjistit, s kým konkrétně vychovatelé tyto problémy řeší, tedy spolupracují. V dotazníku byla tato otázka koncipovaná jako polouzavřená. Respondenti tedy měli na výběr z možností, ale zároveň mohli napsat svoji vlastní odpověď.

Tabulka č. 24: S kým vychovatelé spolupracují

S kým vychovatel spolupracuje při řešení problémů	Četnost	Relativní četnost
Kolegové	29	46,0 %
Rodiče žáka	14	22,2 %
Vedoucí vychovatel	13	20,6 %
Více osob dohromady	3	4,8 %
Výchovný poradce	2	3,2 %
Psycholog	2	3,2 %
Učitelé	0	0,0 %

Z výše uvedených informací v tabulce vyplývá, že se nejčastěji objevuje spolupráce s kolegy – celkem 29 vychovatelů (46,0 %). Druhá nejčastější kategorie zahrnuje spolupráci s rodiči žáka, tuto možnost zvolilo 14 vychovatelů (22,2 %). Spolupráci s vedoucím vychovatelem využívá 13 vychovatelů (20,6 %). Dohromady 3 respondenti (4,8 %) nemohli vybrat pouze jednu osobu a popsali spolupráci s více odborníky zároveň. Dále byla zmíněna spolupráce s výchovným poradcem, a to ve 2 odpovědích (3,2 %). Stejně tak i spolupráce s psychologem uvedli 2 respondenti (3,2 %). V dotazníku byla možnost volby spolupráce s učiteli. Tuto variantu ale nezvolil žádný z vychovatelů (0,0 %).

11. Z jakého důvodu nevyžíváte spolupráci při řešení problémů s dospívajícími?

V jedné z předchozích otázek měli respondenti zvolit, zda využívají při řešení problémů spolupráci. Jeden vychovatel vybral možnost „ne“. Naším cílem je zjistit, jaký má tento vychovatel důvod, proč spolupráci nevyžívá. V dotazníku byla tato otázka otevřená s možností vlastní odpovědi. Vzhledem k tomu, že šlo pouze o jednu odpověď, nebylo potřeba využít kategorizace, pouze uvádíme ukázkou odpovědi.

Tabulka č. 25: Důvody, proč vychovatelé nevyužívají spolupráci

Důvod k nevyužívání spolupráce při řešení problémů	Četnost	Absolutní četnost
„ <i>nejsou tak závažné</i> “	1	100 %

V uvedené tabulce je uvedená odpověď vychovatele, který spolupráci při řešení výchovných problémů v DM nevyužívá.

12. Jak taková spolupráce vypadá v praxi?

Prostřednictvím otevřené otázky měli vychovatelé popsat, jak probíhá jejich spolupráce s osobami, které si zvolili v jedné z předchozích otázek. Analýza probíhala pomocí otevřeného kódování a následné kategorizace. Při analýze jednotlivých odpovědí respondentů jsme zjistili, že se způsob spolupráce s jednotlivými osobami a odborníky příliš neliší. Každá spolupráce probíhá formou domluvy a komunikace, a to telefonické, osobní nebo e-mailové. Rozhodli jsme se proto, uvést k jednotlivým kategoriím uvést konkrétní příklady, které k otázce respondenti uváděli.

Kolegové

V prostředí domova mládeže pracuje často více vychovatelů. I proto se nabízí spolupráce přímo s kolegy. Jak uvádí jeden z nich: „*Pokud potřebuji poradit, tak zajdu za kolegyní, řeknu jí problém a ta to se mnou řeší dál, poradí mi, případně se mnou jde za vedoucí vychovatelkou a řešíme to společně.*“ Vzájemné předávání informací o ubytovaných popisuje další: „*Předáváme si informace, bavíme se o studentech mezi sebou, čímž máme dobré povědomí o všech ubytovaných osobách.*“ Podobně to vnímá i další respondent: „*Jsme malý domov mládeže, takže všichni známe všechny děti a vzájemně daný problém konzultujeme, přijímáme názory druhých.*“ Další vychovatel využívá pomoc kolegy i při konfrontaci s žákem: „*Bavíme se o problémech a u rozhovorů s žáky jsme vždycky dva, aby ubytovaný slyšel i jiného kolegu.*“ Vychovatelé vnímají rozdílný úhel pohledu svého kolegy a hledají společně správné řešení: „*S kolegou si probereme aktuální problém a snažíme se společně najít to nejvhodnější řešení vzhledem k situaci.*“ Další příklad: „*Kolegové mohou mít i jiný náhled či nápad, jak postupovat – snažíme se najít společný konsensus, kterého se budeme společně držet.*“

Vedoucí vychovatel

Vychovatelé mohou nacházet oporu při řešení problémů u vedoucího vychovatele. Někteří jej vyhledávají při řešení obtížnějších problémů: „*Když nastane závažný problém,*

nevím si rady, poprosím vedoucího o radu, o pomoc. Účastní se také sezení s problémovým dítětem.“ Jiný uvádí: *„nahlášení a poté pomoc při rozhodování řešení vzniklé situace.*“ Společnou konzultaci a následné řešení popisují vychovatelé následovně: *„Vzájemná výměna názorů na daný problém a jednoznačné vyřešení problému.*“ Následující výpověď je konkrétnější: *„Snažíme se společně působit pozitivně na žáka a nabízíme mu pomoc a doporučení, jak problém řešit, spolupracujeme se školním psychologem.*“

Rodiče žáka

Spolupráce vychovatele s rodiči žáka může probíhat různými způsoby. Často se nabízí možnost telefonické komunikace: *„Rodiče oslovím telefonicky a poté se domluvíme na dalším postupu.*“ Jiný respondent dává přednost osobnímu setkání: *„Nejlepší je osobní konzultace s rodiči, v případě časové náročnosti - tel. hovor.*“

Výchovný poradce

I s výchovným poradcem se respondenti setkávají. Průběh spolupráce popisuje jeden z vychovatelů takto: *„Osobní konzultace, společná výměna názorů na žáka, problém.*“ Spolupráci na bázi pravidelného setkávání popisuje jiný respondent: *„Máme domluveno s výchov. poradcem, který dochází do DM pravidelně 2 x týdně a společně řešíme, vyhodnocujeme chování žáků.*“

Psycholog

Řešení problémů s psychologem popsali vychovatelé jen velmi stručně, jeden z nich uvádí: *„Konzultujeme vzájemně.*“ Podobná odpověď se objevila i v druhém případě: *„Společné rozhovory.*“

Více osob dohromady

Několik vychovatelů nedokázalo zvolit pouze jednu osobu se kterou nejčastěji spolupracuje při řešení problémů. Příklad jedné z odpovědí: *„Pokud se vyskytne výchovný problém, jsou informováni rodiče žáka, vychovatel požádá výchovnou poradkyni o spolupráci řešení problému.*“ Velmi stručná odpověď jiného respondenta: *„Společné setkání všech stran.*“ Další odpověď zahrnující spolupráci s více osobami a odborníkem: *„Vzájemné sdílení informací a jejich vyhodnocení. V závažnějších případech konzultace s psychologem.*“

13. Jak často tuto spolupráci využíváte?

Pro účely našeho výzkumu jsme chtěli zjistit, jak často vychovatelé využívají spolupráci v rámci řešení výchovných problémů v DM. Pro získání odpovědí jsme využili škálování. Na škále od 1 do 5 vychovatelé vybírali svoji odpověď.

Tabulka č. 26: Jak často vychovatelé využívají spolupráci

Výjimečně	1	2	3	4	5	Pokaždé
Četnost	3	8	10	15	28	
Relativní četnost	4,7 %	12,5 %	15,6 %	23,4 %	43,8 %	

Výše uvedená tabulka uvádí, že nejvyšší četnost má stupeň 5. Dohromady 28 respondentů (43,8 %) uvedlo, že spolupráci využívá pokaždé. Stupeň 4 zvolilo 15 vychovatelů (23,4 %). V případě 3 stupně je zastoupení 10 odpovědí (15,6 %). Celkem 8 vychovatelů uvedlo 2. stupeň (12,5 %). Nejmenší četnost má 1. stupeň, tuto variantu zvolili pouze 3 respondenti (4,7 %).

14. Jak moc Vám tato spolupráce pomáhá k řešení problémů?

I tato otázka má pomocí škály zjistit, jak moc je spolupráce vychovatelům nápomocná při řešení výchovných problémů v DM. Na škále od 1 („vůbec“) po 5 („hodně“).

Tabulka č. 27: Jak moc vychovatelům pomáhá spolupráce

Vůbec	1	2	3	4	5	Hodně
Četnost	2	3	10	11	38	
Relativní četnost	3,1 %	4,7 %	15,6 %	17,2 %	59,4 %	

Jednoznačně nejvyšší četnost má stupeň 5. Ten zvolilo 38 dotazovaných (59,4 %). Stupeň 4 vybralo 11 dotazovaných (17,2 %). Stupeň 3 má 10 odpovědí (15,6 %). Celkem 3 respondenti vybrali na škále 2. stupeň (4,7 %). Vůbec nejnižší četnost má 1. stupeň s počtem 2 odpovědí (3,1 %).

15. Jak předcházíte výchovným problémům?

Prevence problémového chování tvoří podstatnou část práce vychovatele v domově mládeže. Pro předcházení výchovných problémů existuje mnoho způsobů. Naším cílem bylo zjistit, jak k prevenci vychovatelé přistupují. V odpovědích respondentů se objevovalo mnoho zajímavých odpovědí, které jsme pomocí otevřeného kódování roztrídili do kategorií.

Tabulka č. 28: Způsoby prevence problémového chování

Způsob prevence	Četnost	Relativní četnost
Vztah a komunikace se žáky	42	45,7 %
Volnočasové aktivity	20	21,7 %
Pravidla a řád	16	17,4 %
Besedy a přednášky	12	13,0 %
Žádný	2	2,2 %

Vztah a komunikace se žáky

S největší četností jsme se setkali u kategorie odkazující na vztahy a komunikaci mezi vychovatelem a žákem. Tento způsob prevence zahrnuje 42 odpovědí (45,7 %). V mnoha odpovědích se vychovatelé odkazují na individuální přístup k žákovi: „*Snaha o nalezení individuálního přístupu ke každému studentovi podle konkrétní situace.*“ Dále se také snaží mít přehled o tom, co dospívající řeší a prožívají: „*Zájem o žáka – mít alespoň částečně přehled o jeho životě (radostech, problémech, školních úspěších apod).*“ Pro některé vychovatele jsou důležité přátelské vztahy a budování důvěry: „*Povídáme si s nimi někdy možná až moc osobně, alespoň tak ale máme vzájemnou důvěru a dozvíme se tak dost věcí. Máme na DM spíše rodinné vztahy mezi vychovateli a žáky.*“ Podobný přístup uvádí i další vychovatel: „*Komunikace, vyvolání pocitu u dospívajícího, že jsme tu pro něj, že jsme si v jistých věcech rovni, přátelské jednání.*“ Kromě individuálních rozhovorů využívají vychovatelé pro prevenci i skupinové schůzky: „*Na skupinových schůzkách o problémech debatujeme.*“

Volnočasové aktivity

Tato kategorie zahrnuje 20 výpovědí (21,7 %), které k prevenci využívají různé způsoby využívání volného času dospívajících v domově mládeže. Jeden z příkladů: „*Každoročně se pro žáky a studenty snažíme vytvořit pestrý repertoár volnočasových aktivit, uskutečňujeme jednorázové akce různého charakteru, reflektujeme zájmy ubytovaných, snažíme se, aby jejich náměty a připomínky nezapadly.*“ Širokou škálu volnočasových činností popisuje jiný vychovatel: „*Nabízíme kroužek sportovních her – každý den. Mohou se tak aktivně unavit. Dále chodí na bazén, jezdí do kina, mají bowling – zdarma! Financováno z grantů.*“ Mnoho dalších odpovědí hovoří o bohatém programu a pestré nabídce činností bez větší specifikace. Jedna z takových odpovědí: „*Kvalitním vyplňováním volného času žáků, nabídka různorodých aktivit.*“

Pravidla a řád

V 16 odpovědích (17,4 %) byly zahrnuty způsoby prevence vycházející z dodržování pravidel a řádu DM. Jeden z příkladů: „*Poučením a seznámením s pravidly a s důsledky při porušování pravidel domova mládeže.*“ Další respondent popisuje svůj způsob prevence: „*Snažím se žákům hned na začátku roku vysvětlit několikrát a srozumitelně, jaká pravidla zde musí dodržovat. Požaduji po nich zpětnou vazbu. Jsem k nim upřímná a snažím se, aby byli i oni ke mně.*“ Objevily se i jiné způsoby, jak předcházet problémům: „*Respektem.*“ Nebo: „*Pravidelná kontrola.*“ Další odpověď: „*Kontroly skříní – pravidelné i namátkové.*“

Besedy a přednášky

Zajímavým způsobem, jak předcházet problémovému chování je zprostředkování besed či seminářů ať už přímo v DM nebo na jiném místě. V odpovědích se objevilo 12 reakcí (13,0 %). Jeden z vychovatelů uvádí: „*Pořádáme výchovné přednášky – protidrogová prevence, zdravý životní styl (poruchy příjmu potravy).*“ Další popisuje: „*Akcemi primární prevence, utvářením bezpečného klimatu, posilováním sebedůvěry žáků.*“ Zdá se, že témata přednášek jsou různorodá. V jiné odpovědi se objevuje: „*Odborné přednášky – kriminalisti, duševní zdraví, osobnostní rozvoj.*“

Žádný

Celkem 2 odpovědi (2,2 %) se odlišovaly od ostatních. Jeden z vychovatelů k předcházení výchovných problémů uvedl: „*Vyspělost a celkové nastavení žáků odpovídá kvalitě školy -> nemáme problémové žáky.*“ Druhý vychovatel uvádí: „*Jsme specifický DM (sportovní), ubytování mají téměř celý den program, nemají moc času "na blbosti."*“

8 ODPOVĚDI NA VÝZKUMNÉ OTÁZKY

V této kapitole shrneme výsledky našeho výzkumu. Hlavním cílem práce bylo zjistit, jakými způsoby řeší vychovatelé výchovné problémy dospívajících v domovech mládeže. Na základě odpovědí v našem dotazníku můžeme říct, že vychovatelé při řešení problémů preferují ústní domluvu či rozhovor, pomáhá jim spolupráce, a to především s kolegy, která funguje na bázi předávání informací, domluvy, vyslechnutí názoru.

Dalším cílem bylo zjistit, s jakými problémy se vychovatelé potýkají, jaké jsou pro ně nejnáročnější. S tím souvisí i zjištění, co vychovatelům v řešení problémů pomáhá. A v neposlední řadě se zaměříme na spolupráci vychovatelů při řešení problémů a prevenci výchovných problémů v domově mládeže.

Odpovědi na výzkumné otázky:

VO1: S jakými výchovnými problémy dospívajících se vychovatelé potýkají?

V první otázce našeho dotazníku respondenti vybírali z několika výchovných problémů a zároveň měli možnost vlastní varianty. Z interpretace dat vyplývá, že se nejvíce setkávají s nedodržováním pravidel a režimu domova mládeže. Dále také s návykovými látkami u dospívajících, záškoláctvím, poruchami příjmu potravy, kyberšikanou a šikanou. V neposlední řadě i se sebepoškozováním, psychickými problémy, úzkostnými stavy, sebevražedným chováním, depresemi, psychickými diagnózami, sociální fobií, krádežemi, domácím násilím, velmi špatnými rodinnými vztahy a zázemím a pohlavním stykem nezletilých.

VO2: Jaké problémy řeší vychovatelé nejčastěji?

Prostřednictvím otevřené otázky respondenti uváděli, s jakými problémy se setkávají nejčastěji. Ze získaných dat vyplývá, že jde o nedodržování pravidel a režimu domova mládeže (47,6 %). Frekvenci řešení výchovných problémů uvádí vychovatelé na škále 1-5 nejčastěji 3. A to konkrétně 48,4 % všech dotázaných. Náročnost řešení problémů na škále od 1-5 je pro většinu respondentů 3, tedy středně náročná (46,9 %).

VO3: Jakým způsobem vychovatelé řeší výchovné problémy?

Z výsledků je patrné, že vychovatelé obecně řeší výchovné problémy nejčastěji domluvou či rozhovorem. Nejčastěji vyskytovaný problém – nedodržování pravidel a

režimu domova mládeže vychovatelé řeší prostřednictvím domluvy nebo rozhovoru. U dalších výchovných problémů se objevují i jiné způsoby řešení, jako je výchovný pohovor, napomenutí, komunikace se zákonnými zástupci dítěte, s vedoucím vychovatelem, kolegy i dalšími odborníky.

VO4: Jaké výchovné problémy jsou pro vychovatele nejnáročnější?

Z analýzy jednotlivých odpovědí vyplývá, že jde nejčastěji o problémy spojené s návykovými látkami (25 %).

VO5: Co vychovatelům pomáhá při řešení výchovných problémů?

Z odpovědí na otázku číslo 8 je jasné, že při řešení výchovných problémů vychovatelům nejvíce pomáhá spolupráce. Konkrétně jde o spolupráci s kolegy, odborníky a školou (34,2 %). Ze získaných dat je evidentní, že spolupráci využívá většina vychovatelů (43,8 %) pokaždé, když řeší výchovný problém. Valná většina vychovatelů také uvedla, že jim tato spolupráce pomáhá hodně (59,4 %).

VO6: Jak a s kým vychovatelé spolupracují při řešení výchovných problémů?

Na základě získaných dat je zřejmé, že vychovatelé nejčastěji spolupracují s kolegy. Celkem 29 vychovatelů uvedlo, že při řešení výchovných problémů využívají spolupráce s kolegy (46,9 % dotázaných). Tuto spolupráci respondenti popisují jako předávání si informací o žácích, společnou konfrontaci a vyslechnutí názoru jiného kolegy na daný problém. Způsob spolupráce s ostatními osobami či odborníky se příliš nelišila, vždy šlo o komunikaci nebo domluvu ať už osobně nebo prostřednictvím telefonu či emailu.

VO7: Jak vychovatelé v domovech mládeže předcházejí výchovným problémům?

Z odpovědí vyplývá, že vychovatelé v domovech mládeže předcházejí výchovným problémům pomocí kvalitních vztahů a komunikace s žáky. Respondenti v odpovědích popisují, jak na základě zájmu o ubytované žáky předcházejí možným problémům. Zajímají se o to, co je trápí, co prožívají, komunikují s nimi individuálně i ve skupinách. V rámci mezí se snaží o přátelské vztahy a příjemnou atmosféru.

9 DISKUZE

Pro účely našeho výzkumu jsme oslovili vychovatele pracující v domovech mládeže. A právě oni se stali výzkumným vzorkem pro účely našeho zkoumání. Šlo o celkem 64 respondentů ze všech krajů ČR. Dotazník vyplňovaly ženy i muži, různého věku, vzdělání a délky praxe. Respondentům byl dotazník rozeslán e-mailem v online formě. Dotazník zahrnoval mimo jiné množství otevřených otázek, které nám poskytly mnoho zajímavých informací. Pro příště by se ale mohlo osvědčit zařazení více uzavřených či konkretizovaných otázek, které by více specifikovaly otevřené odpovědi.

Cílem našeho výzkumu bylo zjistit, jak vychovatelé řeší výchovné problémy dospívajících v domovech mládeže. Na základě získaných dat jsme došli k závěru, že k řešení výchovných problémů využívají nejčastěji rozhovor a domluvu. Dále jsme se zaměřili na dílčí cíle. Snažili jsme se zjistit, s jakými výchovnými problémy se vychovatelé v domově mládeže setkávají. Vychovatelé vybírali z množství vybraných výchovných problémů a zároveň měli možnost doplňovat své vlastní poznatky. Výsledkem byla celá škála různých problémů, ale zcela nejčastěji respondenti zmiňovali obtíže spojené s nedodržováním režimu a pravidel domova mládeže. Mezi další zaznamenané problémy patří návykové látky, záškoláctví, poruchy příjmu potravy, kyberšikana a šikana, sebepoškození, psychické problémy, úzkostné stavy, sebevražedné chování, deprese, psychické diagnózy, sociální fobie, krádeže, domácí násilí, velmi špatné rodinné vztahy a zázemí, pohlavní styk nezletilých. Je zajímavé, jaké velké množství respondentů odkazuje na problémy s psychikou dospívajících žáků.

V další výzkumné otázce jsme zjišťovali, jaké výchovné problémy řeší vychovatelé nejčastěji. Tato otázka svým způsobem navazuje na tu předchozí. Výsledky dat ukázaly, že vychovatelé nejčastěji řeší nedodržování pravidel a režimu domova mládeže (47,6 %). Tyto získané informace by bylo zajímavé konkretizovat, tedy zjistit, jakých přestupků a porušování pravidel se dospívající dopouštějí.

V první části bakalářské práce jsme uvedli výzkum od Blažkové (2017). Její práce nese název – Vybrané výchovné problémy žáků ubytovaných v konkrétním domově mládeže. Autorka v jedné z výzkumných otázek zjišťovala, jaké typy rizikového chování se v domově mládeže vyskytují nejčastěji. Na základě analýzy došla k výsledku, že jde často o

problémy spojené s konzumací alkoholu a dále pak různé přestupky a porušování pravidel domova mládeže. Při porovnání výsledků s našim výzkumem docházíme k určité shodě. I v případě našeho výzkumu poukazujeme na časté problémy s návykovými látkami. Problémy s dodržováním pravidel a režimu domova mládeže se v našich výsledcích ukázaly být nejčastější.

Na základě škály jsme chtěli zjistit, jak často vychovatelé výchovné problémy řeší. Na stupnici 1-5 vychovatelé nejčastěji zvolili 3. stupeň (48,4 % dotázaných). Stejným způsobem jsme se snažili odhalit, jak náročné je pro vychovatele řešení problémů. I v tomto případě nejčastěji volili stupeň 3 (46,9 %) z možností 1-5. Můžeme tedy říct, že řešení výchovných problémů je pro respondenty středně náročné a stejně tak často výchovné problémy řeší. Tyto výsledky jsou zajímavým měřítkem a utváří ucelenější představu o celé problematice výchovných problémů v DM.

V další výchovné otázce jsme se zaměřili na způsoby, jak vychovatelé výchovné problémy řeší. Tato otázka pro nás byla klíčová. Na základě interpretovaných dat můžeme říct, že jde především o domluvu a rozhovor. Mezi další identifikované způsoby řadíme výchovný pohovor, napomenutí, komunikaci se zákonnými zástupci dítěte, komunikaci s vedoucím vychovatelem nebo kolegy a dalšími různými odborníky. K této otázce jsme mohli zařadit více konkretizujících otázek. A to z toho důvodu, abychom získali přehled o jednotlivých krocích jednání vychovatele. Co se vychovatelům osvědčilo a co naopak nikoliv.

Pro porovnání uvedeme diplomovou práci od Šafářové (2022). Jak jsme již v teoretické práci popsali, autorka pomocí rozhovoru s vychovateli zjišťovala, jakým způsobem řeší vzniklé problémy v domově mládeže. Z výsledků je patrné, že vychovatelé nejčastěji používají metodu rozhovoru, odměn a trestů, dále také využívají životní situace jako metodu, vysvětlování a režim, komunikaci se zákonnými zástupci žáka. Dále pak uvádí i spolupráci s odborníky, a to podle závažnosti přestupku. V tomto případě jsou výsledky našeho zkoumání velmi podobné. Zdá se, že se vychovatelé snaží většinu problémů řešit pomocí pohovoru, domluvy. V případě, kdy je tento způsob komunikace nedostatečný, využívají vychovatelé další dostupné možnosti řešení.

Pomocí další výzkumné otázky jsme chtěli zjistit, jaké výchovné problémy jsou pro vychovatele nejnáročnější. Z odpovědí respondentů vyplývá, že jde o problémy spojené s návykovými látkami (25 %). Takové situace mohou být pro vychovatele velmi nepříjemné.

A to především v situacích, kdy k řešení nestačí domluva či rozhovor a vychovatel se musí uchýlit k jiným způsobům řešení. Jsou bohužel i situace, kdy vychovatelé musí řešit sebevražedné chování a někdy dokonce i smrt dospívajícího. V takových případech by bylo zajímavé zjistit, zda vychovatel využil psychologickou pomoc nebo jak se s takovou situací vyrovnával. A také jaký měla tato skutečnost dopad na jeho práci případně osobní život. Souhrn všech těchto těžkých a složitých problémů poukazuje na narůstající psychické problémy dospívajících, ale i na náročnost povolání vychovatele.

Navazuje otázka zaměřující se na to, co vychovatelům pomáhá při řešení výchovných problémů. Z výsledků je patrné, že jde o spolupráci. Ta vychovatelům nejvíce usnadňuje řešení problémů. Konkrétně jde o spolupráci s kolegy, odborníky a školou (34,2 %). Spolupráci využívá při řešení problémů celkem 43,8 % dotázaných. A 59,4 % vychovatelů uvedlo, že jim tato spolupráce pomáhá hodně. Výzkumná otázka zjišťuje, jak a s kým vychovatelé spolupracují při řešení výchovných problémů. Celkem 29 vychovatelů popsalo, že nejčastěji při řešení problémů využívají spolupráci s kolegy (46,9 % respondentů). Tato spolupráce funguje na bázi předávání si informací, názorů, konfrontace k danému problému, který řeší. Zajímala nás také spolupráce s dalšími osobami. Způsoby spolupráce nebyly o moc rozdílné od té s kolegy. Konkrétněji vychovatelé popisovali osobní, telefonickou či e-mailovou komunikaci. Zdá se, že spolupráce je pro vykonávání práce vychovatele nesmírně důležitá. A dá se říct, že je to jeden ze způsobů, jak vychovatelé řeší výchovné problémy u dospívajících.

Na závěr jsme chtěli získat přehled o tom, jak vychovatelé v domovech mládeže předchází výchovným problémům. Na základě provedené analýzy dat jsme zjistili, že k prevenci výchovných problémů vychovatelé přistupují pomocí vytváření kvalitních vztahů a komunikace se žáky. Vychovatelé ve svých odpovědích uvedli, že je důležité projevat zájem o ubytované žáky, mít přehled o tom, co prožívají, co řeší. Jako formu komunikace popisovali individuální i skupinovou. Důraz je kladen na přátelské vztahy a pohodovou atmosféru v domově mládeže. Z těchto informací se zdá, že si vychovatelé uvědomují důležitost pozitivních vztahů a komunikace se žáky.

Výzkum, který jsme uskutečnili měl i své limity. Jedním z nich může být menší množství mužů, kteří se do výzkumu zapojili. Vzhledem k tomu, že v domově mládeže pracují spíše ženy, tak se dalo očekávat, že dotazník vyplní více žen než mužů. Dalším úskalím byla jedna z otázek v dotazníku. Snažili jsme se zjistit, proč výchovné problémy vznikají a s čím souvisí. Tato otevřená otázka nebyla dostatečně formulována. Většina

respondentů na otázku odpovídala obecně, jiní odpověď vztahovali v návaznosti na předchozí otázku. Dalším možným úskalím je množství otevřených otázek v dotazníku. Tyto otázky mohly být doplněny i další uzavřené či polouzavřené otázky. Na základě analýzy dat se často opakovaly problémy s nedodržováním pravidel a režimu. Bylo by zajímavé je blíže specifikovat, o jaké konkrétní obtíže se jedná. Nicméně, takový výsledek jsme nemohli dopředu předvídat. I přes výše uvedené nedostatky, můžeme říct, že se nám povedlo získat množství zajímavých dat a výsledků. Dokázali jsme objasnit problematiku výchovných problémů v domovech mládeže. Myslíme si, že je potřeba se i nadále tomuto tématu věnovat. Nabízí se prohloubit některá témata vycházející z našeho výzkumu. Zaměřit se například na psychickou zátěž dospívajících, psychohygienu, spolupráci či pracovní náplň vychovatele.

10 ZÁVĚR

V bakalářské práci jsme se zabývali výchovnými problémy u dospívajících v domově mládeže. Zkoumali jsme, jak vychovatelé takové problémy řeší, jak k nim přistupují. V teoretické části práce jsme se zaměřili na výchovu, výchovné problémy a příčiny vzniku těchto problémů. V další kapitole jsme popsali období adolescence, emocionální vývoj a vývoj identity. Následně jsme objasnili význam sociálních skupin, a to především vrstevnické skupiny, rodinu a školu které jsou pro dospívající klíčové. V další stěžejní kapitole jsme popsali povolání vychovatele, jeho roli, kvalifikaci a náplň práce. Zaměřili jsme se i na domov mládeže, jeho popis a klima. Dále jsme uvedli specifika pro komunikaci a spolupráci s rodiči dětí. Popsali jsme postupy při řešení výchovných problémů a na závěr aspekty prevence rizikového chování dospívajících. Uvedli jsme výzkumy zabývající se podobným tématem jako naše práce.

Hlavním cílem bylo zjistit, jak vychovatelé řeší výchovné problémy dospívajících v domovech mládeže. Sestavili jsme dotazník, který vyplnilo 64 vychovatelů pracujících v domově mládeže. Na základě smíšeného výzkumu byla data jak kvantifikována, ale také analyzována pomocí kvalitativní metody otevřeného kódování. Zjistili jsme, že vychovatelé v domovech mládeže řeší problémy nejčastěji pomocí rozhovoru a domluvy. Na základě dalších výzkumných otázek jsme došli k dalším výsledkům. Přišli jsme na to, že se vychovatelé setkává s množstvím různých problémů a mnoho z nich souvisí s psychickými problémy. Mezi nejčastější problémy, které vychovatelé řeší, patří nedodržování pravidel a režimu DM. Výchovné problémy řeší vychovatelé středně často a jejich řešení je pro ně středně náročné. Nejnáročnější jsou pro vychovatele problémy spojené s návykovými látkami. Při řešení výchovných problémů vychovatelům nejvíce pomáhá spolupráce, a to především spolupráce s kolegy. Ta probíhá formou komunikace, vyslechnutí názoru druhého, společná diskuse. Jako prevenci využívají vychovatelé komunikaci a dobré vztahy s ubytovanými žáky. Výsledky výzkumu vybízí k dalšímu bádání. Celá problematika výchovných problémů v prostředí domova mládeže je poměrně zajímavá a aktuální.

LITERATURA

BENDL, Stanislav. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. Pedagogika (Grada). Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-4248-9.

BLAŽKOVÁ, Olga. *Vybrané výchovné problémy žáků ubytovaných v konkrétním domově mládeže*. Diplomová práce. Magdalena RICHTEROVÁ (vedoucí práce). Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta. 2017. Dostupné z: https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/84667/DPTX_2015_2_11410_0_479888_0_176205.pdf?sequence=1&isAllowed=y. [cit. 2024-03-17].

BOWEN, J., Jenson; W. R., Clark, E. *School-Based Interventions for Students with Behavior Problems*. Velká Británie: Springer US, 2012. ISBN 9781461347934.

CAPUZZI, D.; GOLDEN, L. *Preventing Adolescent Suicide*. Spojené státy americké: Taylor & Francis, 2013. ISBN 9781135059569.

ČÁP, Jan. *Rozvíjení osobnosti a způsob výchovy*. Psychologie (ISV). Praha: ISV, 1996. ISBN 80-85866-15-3.

GILLERNOVÁ, Ilona; KREJČOVÁ, Lenka. *Sociální dovednosti ve škole*. Pedagogika (Grada). Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3472-9.

GRÁC, J. Psychológia výchovy. In: *Pedagogická psychológia*. Bratislava: Jaspis, 1991, 168 s. ISBN 80-900477-6-9.

GULOVÁ, Lenka. *Vychovatel v systému vysokoškolského vzdělávání pedagogických pracovníků*. Online. Pedagogická orientace. Roč. 9 (1999), č. 1, s. 1-4. ISSN 1805-9511. Dostupné z: <https://doi.org/https://journals.muni.cz/pedor/article/view/10520>. [cit. 2024-03-12].

HOUŠŤAVOVÁ, Silvie. *Vedení vzdělávací instituce jako inkluzivní školy či školského zařízení*. Studijní texty k distančnímu vzdělávání. (2021) Dostupné z: https://www.klus.upol.cz/wp-content/uploads/2021/02/inkluzie_houstalova-2.pdf. [cit. 2024-03-12].

JEDLIČKA, Richard. *Poruchy socializace u dětí a dospívajících: prevence životních selhání a krizová intervence*. Psyché (Grada). Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-5447-5.

JEDLIČKA, Richard. *Psychický vývoj dítěte a výchova: jak porozumět socializačním obtížím*. Psyché (Grada). Praha: Grada, 2017. ISBN 978-80-271-0096-5.

- JOCHMANNOVÁ, Leona; KIMPLOVÁ, Tereza (ed.), 2021. *Psychologie zdraví: biologické, psychosociální, digitální a spirituální aspekty*. Psyché (Grada). Praha: Grada, 2021. ISBN 978-80-271-2569-2.
- KOSÍKOVÁ, Věra. *Psychologie ve vzdělávání a její psychodidaktické aspekty*. Pedagogika (Grada). Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-2433-1.
- KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0643-9.
- LANGMEIER, Josef; KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*. 2. aktualiz. vyd. Psyché. Praha: Grada Publishing, 2006. ISBN 80-247-1284-9.
- MACEK, Petr. *Adolescence*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-747-7.
- MIOVSKÝ, M. & ZAPLETALOVÁ, J. *Primární prevence rizikového chování na rozcestí: specializace versus integrace. Sborník abstrakt a program III. ročníku celostátní konference „Primární prevence rizikového chování: specializace versus integrace.“* Online. Praha, 27.–28. listopadu. Tišnov: Sdružení SCAN, 2006.
- MIOVSKÝ, Michal, 2012. *Návrh doporučené struktury minimálního preventivního programu prevence rizikového chování pro základní školy*. Praha: Klinika adiktologie, 1. lékařská fakulta Univerzity Karlovy v Praze a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze ve vydavatelství Togga, 2012. ISBN 978-80-87258-74-3.
- MIOVSKÝ, Michal; SKÁCELOVÁ, Lenka; ZAPLETALOVÁ, Jana; NOVÁK, Petr; BARTÁK, Miroslav et al. *Prevence rizikového chování ve školství*. Druhé, přepracované a doplněné vydání. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK v Praze a VFN v Praze, 2015. ISBN 978-80-7422-391-4.
- OGDEN, Terje; HAGEN, Kristine Amlund. *Adolescent Mental Health: Prevention and Intervention*. Velká Británie, Taylor & Francis, 2013. ISBN 9781134668595.
- PALOUŠ, Radim. *Čas výchovy*. Praha: SPN, 1991. ISBN 80-04-25415-2.
- PANCNEROVÁ, Helena; ZELENDA KUPCOVÁ, Adéla (eds.) *Vybraná témata výchovatelské praxe: inspirace pro vychovatele v zařízeních ústavní a ochranné výchovy*. Praha: Národní ústav pro vzdělání, 2012. ISBN 978-80-87652-59-6.

- PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času*. Online. Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2014. ISBN 978-80-7290-666-6. Dostupné z: https://dl1.cuni.cz/pluginfile.php/1058504/mod_resource/content/1/Pedagogika%20volne%CC%81ho%20c%CC%8Casu_compressed%202.pdf [cit. 2024-01-14].
- PELIKÁN, Jiří. *Výchova jako teoretický problém*. Dědictví Komenského (Amosium servis). Ostrava: Amosium Servis, 1995. ISBN 80-85498-27-8.
- PUGNEROVÁ, Michaela; KVINTOVÁ, Jana. *Přehled poruch psychického vývoje*. Psyché (Grada). Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-247-5452-9.
- SLAMĚNÍK, Ivan. *Emoce a interpersonální vztahy*. Psyché (Grada). Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3311-1.
- SMITH, Peter K. *Adolescence: A Very Short Introduction*. Velká Británie, Oxford University Press, 2016. ISBN 9780199665563.
- SOBOTKOVÁ, Veronika. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Psyché (Grada). Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4042-3.
- ŠAFÁŘOVÁ, Zuzana. *Využití metod sociálně výchovného působení v oblastech volného času*. Diplomová práce. Václav BĚLÍK (vedoucí práce). Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové, Pedagogická fakulta, 2022. Dostupné z: <https://theses.cz/id/ojc4gn/STAG96286.pdf>. [cit. 2024-03-17].
- ŠAFRÁNKOVÁ, Dagmar. *Pedagogika. 2., aktualizované a rozšířené vydání*. Pedagogika (Grada). Praha: Grada Publishing, 2019. ISBN 978-80-247-5511-3.
- ŠKOVIERA, Albín. *Dilemata náhradní výchovy: [teorie a praxe výchovné péče o děti v rodině a v dětských domovech]*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-318-5.
- TIWARI, G.; PANWAR, H. *A Study On The Classroom Behaviour Problems At Secondary Level*. Online. American Research Thoughts, 2014. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/269710972_A_Study_on_the_classroom_behaviour_Problems_at_secondary_level#fullTextFileContent [cit. 2024-01-14].
- VÁGNEROVÁ, Marie; LISÁ, Lidka. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vydání třetí, přepracované a doplněné. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2021. ISBN 978-80-246-4961-0.

VÁŇOVÁ KREJČOVÁ, Věra; POCHE KARGEROVÁ, Jana. *Vzdělávací program Začít spolu: metodický průvodce pro I. stupeň základní školy. Step by step* (Portál). Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-695-0.

WILSON, R.L.; WILSON, R. *Understanding Emotional Development: Providing insight into human lives* (1st ed.). Online. Routledge, 2014. <https://doi.org/10.4324/9781315849331>

Zákony:

ČESKO. Vyhláška č. 108/2005 Sb., o školských výchovných a ubytovacích zařízeních a školských účelových zařízeních. In: *Zákony pro lidi* [online]. AION CS, 2010-2024 [cit. 2024-03-26]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-108>

ČESKO. Zákon 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů. In: *Zákony pro lidi* [online]. AION CS, 2010-2024 [cit. 2024-03-26]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-563>

PŘÍLOHY

Seznam příloh:

Příloha č. 1 – Dotazník pro vychovatele

Příloha č. 1 – Dotazník pro vychovatele

Výchovné problémy dospívajících v domovech mládeže.

B *I* U ↻ ✖

Vážení účastníci výzkumu,
jmenuji se Renáta Karmazínová, jsem studentkou 3. ročníku oboru Vychovatelství.
Ráda bych Vás požádala o vyplnění tohoto dotazníku, který se vztahuje k tématu mé bakalářské práce *Výchovné problémy dospívajících v domovech mládeže*.
Ve výzkumu budou kladené otázky, které se zaměřují na **výchovné problémy a jejich řešení**.
Dotazník je **anonymní**, zabere přibližně **15-20 minut** Vašeho času. Vaše odpovědi pomohou budoucím i stávajícím vychovatelům v jejich práci.
Děkuji

Váš věk (uved'te číslem, např. 42) *

Text stručné odpovědi

Pohlaví *

Žena

Muž

Jiná...

Nejvyšší dosažené vzdělání *

- střední s maturitou
- vysokoškolské (bakalářské)
- vysokoškolské (magisterské)
- Jiná...

Počet let praxe v domově mládeže (uvedte číslem, např. 5) *

Text stručné odpovědi

.....

V jakém kraji pracujete *

- Hlavní město Praha
- Středočeský kraj
- Jihočeský kraj
- Plzeňský kraj
- Karlovarský kraj
- Ústecký kraj
- Liberecký kraj
- Královéhradecký kraj
- Pardubický kraj
- Vysočina
- Jihomoravský kraj
- Zlínský kraj
- Olomoucký kraj
- Moravskoslezský kraj

Vyberte, s jakými problémy u dopívajících jste se v domově mládeže setkali (více možností) *

- návykové látky (alkohol, cigarety atd.)
- záškoláctví
- nedodržování pravidel a režimu domova mládeže
- šikana
- poruchy příjmu potravy
- kyberšikana
- Jiná...

Jak často řešíte výchovné problémy na domově mládeže? *

	1	2	3	4	5	
nikdy	☐	☐	☐	☐	☐	každý den

Jaké problémy řešíte nejčastěji? *

Text stručné odpovědi
.....

Jakým způsobem je řešíte? *

Text dlouhé odpovědi
.....

Jak moc je pro Vás řešení výchovných problémů v domově mládeže náročné? *

	1	2	3	4	5	
snadné	☐	☐	☐	☐	☐	velmi náročné

Jaký problém, který jste doposud řešili, byl pro Vás nejnáročnější a proč? *

Text dlouhé odpovědi
.....

Proč podle Vás tyto problémy vznikají a s čím souvisí ? *

Text dlouhé odpovědi

Co Vám usnadňuje řešení výchovných problémů ? *

Text stručné odpovědi

Využíváte při řešení problémů spolupráci s někým dalším (kolegové, učitelé, poradce, rodiče,..) ? *

Ano

Ne

Po sekci 1 Pokračovat na další sekci

Sekce 2 z 3

Sekce bez názvu

Popis (nepovinný)

Z jakého důvodu nevyužíváte spolupráci při řešení problémů s dospívajícími ? *

Text stručné odpovědi

Jak v domově mládeže předcházíte výchovným problémům? *

Text dlouhé odpovědi

Sekce bez názvu

Popis (nepovinný)

S kým nejčastěji spolupracujete, když řešíte problém s dospívajícím v domově mládeže? *

- Kolegové
- Vedoucí vychovatel
- Učitelé
- Rodiče žáka
- Výchovný poradce
- Psycholog
- Jiná...

Jak taková spolupráce vypadá v praxi? *

Text dlouhé odpovědi

Jak často tuto spolupráci využíváte? *

	1	2	3	4	5	
výjimečně	☐	☐	☐	☐	☐	pokaždé

Jak moc Vám tato spolupráce pomáhá k řešení problémů? *

	1	2	3	4	5	
vůbec	☐	☐	☐	☐	☐	hodně

Jak v domově mládeže předcházíte výchovným problémům? *

Text dlouhé odpovědi